

При поддержке:



Одесский национальный морской университет  
Московский государственный университет путей сообщения (МИИТ)  
Украинская государственная академия железнодорожного транспорта  
Научно-исследовательский проектно-конструкторский институт морского флота  
Институт морехозяйства и предпринимательства  
Луганский государственный медицинский университет  
Харьковская медицинская академия последипломного образования  
Бельцкий Государственный Университет «Алеку Руссо»  
Институт водных проблем и мелиорации Национальной академии аграрных наук

Входит в международную наукометрическую базу  
РИНЦ SCIENCE INDEX

**Международное периодическое научное издание**

International periodic scientific journal

**Б** НАУЧНЫЙ ВЗГЛЯД В  
*Scientific look into the future*  
у д у щ е е

**Выпуск №1 (1), 2016**  
Issue №1 (1), 2016

Том 6  
*Юридические и политические науки*

Одесса  
*Купrienko SV*  
2016

УДК 08  
ББК 94  
Н 347

**Главный редактор:** *Маркова Александра Дмитриевна*

**Председатель Редакционного совета:** *Шибает Александр Григорьевич*, доктор технических наук, профессор, Академик

**Научный секретарь Редакционного совета:** *Куприенко Сергей Васильевич*, кандидат технических наук

**Редакционный совет:**

*Батыргареева Владислава Станиславовна*, доктор юридических наук, Украина

*Гетьман Анатолий Павлович*, доктор юридических наук, профессор, Академик, Украина

*Кафарский Владимир Иванович*, доктор юридических наук, профессор, Украина

*Кириченко Александр Анатольевич*, доктор юридических наук, профессор, Украина

*Степенко Валерий Ефремович*, доктор юридических наук, доцент, Россия

*Тонков Евгений Евгеньевич*, доктор юридических наук, профессор, доктор педагогических наук, Россия

*Шепитько Валерий Юрьевич*, доктор юридических наук, профессор, Академик, Украина

*Шишка Роман Богданович*, доктор юридических наук, профессор, Украина

*Яровенко Василий Васильевич*, доктор юридических наук, профессор, Россия

*Латыгина Наталья Анатольевна*, доктор политологических наук, профессор, Украина

*Сирота Наум Михайлович*, доктор политологических наук, профессор, Россия

---

**Н 347 Научный взгляд в будущее.** – Выпуск 1(1). Том 6. – Одесса: КУПРИЕНКО СВ, 2016 – 47 с.

*Журнал предназначается для научных работников, аспирантов, студентов старших курсов, преподавателей, предпринимателей.*

*The journal is intended for researchers, graduate students, senior students, teachers and entrepreneurs.*

*Published quarterly.*

**УДК 08  
ББК 94**

© Коллектив авторов, научные тексты 2016  
© Куприенко С.В., оформление 2016

## *Информация для Авторы*

Международный научный периодический журнал "Научный взгляд в будущее" получил большое признание среди отечественных и зарубежных интеллектуалов. Сегодня в журнале публикуются авторы из России, Украины, Молдовы, Казахстана, Беларуси, Чехии, Болгарии, Литвы Польши и других государств.

Основными целями журнала "Научный взгляд в будущее" являются:

- возрождение интеллектуального и нравственного потенциала;
- помощь молодым ученым в информировании научной общественности об их научных достижениях;
- содействие объединению профессиональных научных сил и формирование нового поколения ученых-специалистов в разных сферах.

Журнал целенаправленно знакомит читателя с оригинальными исследованиями авторов в различных областях науки, лучшими образцами научной публицистики.

Публикации журнала "Научный взгляд в будущее" предназначены для широкой читательской аудитории – всех тех, кто любит науку. Материалы, публикуемые в журнале, отражают актуальные проблемы и затрагивают интересы всей общественности.

Каждая статья журнала включает обобщающую информацию на английском языке.

Журнал зарегистрирован в РИНЦ SCIENCE INDEX.

*Требования к статьям:*

1. Статьи должны соответствовать тематическому профилю журнала, отвечать международным стандартам научных публикаций и быть оформленными в соответствии с установленными правилами. Они также должны представлять собой изложение результатов оригинального авторского научного исследования, быть вписанными в контекст отечественных и зарубежных исследований по этой тематике, отражать умение автора свободно ориентироваться в существующем библиографическом контексте по затрагиваемым проблемам и адекватно применять общепринятую методологию постановки и решения научных задач.
2. Все тексты должны быть написаны литературным языком, отредактированы и соответствовать научному стилю речи. Некорректность подбора и недостоверность приводимых авторами фактов, цитат, статистических и социологических данных, имен собственных, географических названий и прочих сведений может стать причиной отклонения присланного материала (в том числе – на этапе регистрации).
3. Все таблицы и рисунки в статье должны быть пронумерованы, иметь заголовки и ссылки в тексте. Если данные заимствованы из другого источника, на него должна быть дана библиографическая ссылка в виде примечания.
4. Название статьи, ФИО авторов, учебные заведения (кроме основного языка текста) должны быть представлены и на английском языке.
5. Статьи должны сопровождаться аннотацией и ключевыми словами на языке основного текста и обязательно на английском языке. Аннотация должна быть выполнена в форме краткого текста, который раскрывает цель и задачи работы, ее структуру и основные полученные выводы. Аннотация представляет собой самостоятельный аналитический текст и должна давать адекватное представление о проведенном исследовании без необходимости обращения к статье. Аннотация на английском (Abstract) должна быть написана грамотным академическим языком.
6. Приветствуется наличие УДК, ББК, а также (для статей по Экономике) код JEL (<https://www.aeaweb.org/jel/guide/jel.php>)
7. Принятие материала к рассмотрению не является гарантией его публикации. Зарегистрированные статьи рассматриваются редакцией и при формальном и содержательном соответствии требованиям журнала направляются на экспертное рецензирование, в том числе через открытое обсуждение с помощью веб-ресурса [www.sworld.education](http://www.sworld.education).
8. В журнале могут быть размещены только ранее неопубликованные материалы.

*Положение об этике публикации научных данных и ее нарушениях*

Редакция журнала осознает тот факт, что в академическом сообществе достаточно широко распространены случаи нарушения этики публикации научных исследований. В качестве наиболее заметных и вопиющих можно выделить плагиат, направление в журнал ранее опубликованных материалов, незаконное присвоение результатов чужих научных исследований, а также фальсификацию данных. Мы выступаем против подобных практик.

Редакция убеждена в том, что нарушения авторских прав и моральных норм не только неприемлемы с этической точки зрения, но и служат преградой на пути развития научного знания. Потому мы полагаем, что борьба с этими явлениями должна стать целью и результатом совместных усилий наших авторов, редакторов, рецензентов, читателей и всего академического сообщества. Мы призываем всех заинтересованных лиц сотрудничать и участвовать в обмене информацией в целях борьбы с нарушением этики публикации научных исследований.

Со своей стороны редакция готова приложить все усилия к выявлению и пресечению подобных неприемлемых практик. Мы обещаем принимать соответствующие меры, а также обращать пристальное внимание на любую предоставленную нам информацию, которая будет свидетельствовать о неэтичном поведении того или иного автора.

Обнаружение нарушений этики влечет за собой отказ в публикации. Если будет выявлено, что статья содержит откровенную клевету, нарушает законодательство или нормы авторского права, то редакция считает себя обязанной удалить ее с веб-ресурса и из баз цитирования. Подобные крайние меры могут быть применены исключительно при соблюдении максимальной открытости и публичности.



ЦИТ: n116-280

УДК 342

Шафигуллина Т.В.

**К ВОПРОСУ О РЕАЛИЗАЦИИ ПРАВА ОПРЕДЕЛЯТЬ И УКАЗЫВАТЬ  
СВОЮ НАЦИОНАЛЬНОСТЬ В СУБЪЕКТЕ РОССИЙСКОЙ  
ФЕДЕРАЦИИ***Калужский филиал МГТУ им. Н.Э. Баумана,  
Калуга, Баженова 2, 248000*

Shafigullina T. V.

**ON THE REALIZATION OF THE RIGHT TO DETERMINE AND  
INDICATE HIS NATIONALITY IN SUBJECT OF THE RUSSIAN  
FEDERATION***Kaluga Branch of Moscow State Technical University named after N.E Bauman  
Kaluga, Bazhenova, 2, 248000*

*Аннотация. В статье рассматривается проблема реализации права определять и указывать свою национальность на примере субъекта Российской Федерации. На основе статистических данных переписи населения, делается вывод, что в Российской Федерации признаются и гарантируются права и свободы человека и гражданина согласно принципам и нормам международного права в соответствии с Конституцией.*

*Abstract. In this paper we discuss the realization of rights to determine and indicate his nationality in subject of the Russian Federation. On basis of statistics of the census of population make resume in the Russian Federation recognition and guarantees shall be provided for the rights and freedoms of man and citizen according to the universally recognized principles and norms of international law and according to the present Constitution.*

*Ключевые слова: Конституция РФ, права и свободы человека и гражданина, национальная политика, многонациональное государство, реализация прав и свобод, национальная самоидентификация, определять и указывать свою национальность.*

*Key words: the Constitution of the Russian Federation, Rights and Freedoms of Man and Citizen, national politics, multinational state, realization of rights and freedoms, national self-definition, to determine and indicate his nationality.*

Реализация права - это процесс воплощения правовых предписаний в поведении субъектов реализации права. Для эффективного регулирования отношений недостаточно принять хороший закон. Необходимо еще обеспечить и его качественную реализацию. Эта проблема особенно обострилась в связи с распространением обобщающих предписаний.

Правовая норма сама по себе - только определённый текст с юридическим содержанием. Главное назначение нормы - претвориться в общественную практику. Только общественная практика, конкретные отношения людей составляют реальную жизнь правовой нормы.[1]

Утверждая незыблемость демократических основ, становление российского общества предполагает разгосударствление и деполитизацию



межнациональных отношений, соблюдение прав и свобод человека и гражданина.[2]

Права человека – это определенные нормативно структурированные свойства и особенности бытия личности, которые выражают ее свободу и являются неотъемлемыми и необходимыми способами и условиями ее жизни, ее взаимоотношений с обществом, государством, другими индивидами.

На современном этапе самое опасное состоит в том, что в условиях национального возрождения народов, роста национального самосознания и национальной культуры общество сталкивается с фактом пренебрежения прав личности в угоду национальным интересам.

Стало фактом, что в современной политической борьбе предпочтение отдаётся интересам нации перед личностью, национальное противопоставляется личному, национальными интересами прикрываются сейчас все акции, как политические, так и экономические.

Реализация прав и свобод человека и гражданина неразрывно связана с его национальной самоидентификацией.

В статье «Россия: национальный вопрос» президент РФ В.В. Путин отметил, что для России национальный вопрос носит фундаментальный характер.[3]

В российском государстве признается право каждого свободно определять и указывать свою национальную принадлежность. [4] Национальность — это принадлежность лица к этнической группе, характеризующаяся родным языком, особенностями быта, традициями, обычаями, культурой, религией, родством и другими признаками, позволяющими лицу идентифицировать себя.[2]

Конституция Российской Федерации закрепляет принцип национальной самоидентификации — определение национальной принадлежности связывается не столько с национальностью родителей, сколько с осознанием лицом своей принадлежности к определенной этнической общности, к людям духовно связанным общим языком и культурой.[2]

Закрепление данного права обусловлено отрицанием правового значения признака национальности для каждого конкретного человека и означает свободу его самоопределения в решении вопроса о своей национальности.

Для обеспечения соблюдения права свободно определять и указывать свою национальность важное значение имеет и зафиксированное в Конституции положение о том, что никто не может быть принужден к определению и указанию своей национальной принадлежности. В этой связи паспорт гражданина Российской Федерации в настоящее время не содержит графы «национальность».[5]

В Госдуму внесен проект закона, позволяющий гражданам РФ указывать в паспорте и свидетельстве о рождении свою национальность.[6] Автор инициативы – член Совета Федерации Ж.Я. Иванова – считает, что нарушается ст. 26 Конституции РФ.

В основе проекта закона лежит реализация конституционного права на определение и указание национальной принадлежности гражданина РФ. Документ дает возможность это сделать в добровольном порядке «посредством



проставления отметки о национальной принадлежности совершеннолетнего дееспособного гражданина РФ в основном документе, удостоверяющем его личность на территории РФ (паспорте гражданина РФ)» либо «заполнения соответствующей графы в свидетельстве о рождении ребенка – гражданина РФ». Отметка может быть проставлена по личному заявлению или инициативе родителей несовершеннолетнего ребенка и уплате соответствующих государственных пошлин.[7]

Право определять и указывать свою национальную принадлежность означает, что каждый может как воспользоваться названной возможностью, так и отказаться от нее.

Указание национальной принадлежности, если в этом есть необходимость, может быть сделано путем соответствующего заявления гражданина в органах публичной власти, а в иных случаях - в любой общественно приемлемой форме. Например, по желанию соответствующих лиц национальность может фиксироваться в записи акта о рождении ребенка (п.1 ст.22), заявлении о заключении брака (п.1 ст.26).[8]

Вряд ли можно согласиться с мнением парламентария, что отсутствие графы "национальность" – это преступления против неотъемлемого права каждого народа сохранять свои культурные ценности, национальные традиции и обычаи. Проект закона снят с рассмотрения.

Определение национальной принадлежности не влечет никаких правовых последствий и не влияет на правовой статус личности. Национальность не может явиться основанием для предоставления лицу каких-либо особых привилегий, государство гарантирует равенство прав и свобод человека и гражданина независимо от национальности и языка.[2]

Обратимся к статистике с целью подтвердить или опровергнуть практику реализации права определять и указывать свою национальность.

Единственным источником сведений о национальном составе населения являются переписи населения.

Всесоюзная перепись населения 1989 года была последней переписью населения всего Советского Союза. Согласно переписи, численность наличного населения составила 286,7 млн. чел., из которых 17279 чел. (0, 006%) не указали национальность.[9]

Исследование проблемы ограничивается изучением результатов переписи по Центральному федеральному округу, укажем данные переписи 1989 года по территориям, которые по Указу Президента РФ [10] войдут в его состав.

Центральный ФО является наибольшим среди федеральных округов по количеству субъектов и численности населения и единственным федеральным округом, где нет ни одного национального субъекта федерации.

По итогам переписи 1989 г. все население Курской и Смоленской областей указали национальную принадлежность. По 1 человеку не указали национальность в Рязанской и Костромской областях. В Калужской, Липецкой, Орловской, Тульской области число, не указавших этнической принадлежности, не превысило 10 человек. Белгородская, Брянская, Владимирская, Воронежская, Ивановская, Тамбовская и Ярославская области



не переступили порог третьего десятка. Москва и Московская область – 2203 чел. и 1185 чел. соответственно – не указавших национальности. Данные свидетельствуют о строгом регламентировании государством в определении национальной принадлежности.

Согласно стандартам ООН, перепись населения должна происходить каждые 10 лет. Соответственно следующая перепись должна была пройти не позже 1999 года. Однако из-за финансовых трудностей эта перепись прошла в октябре 2002 года.

В ходе Всероссийской переписи 2002 года было обеспечено выполнение Конституции Российской Федерации в части свободного самоопределения национальной принадлежности. При переписи населения было получено более 800 различных вариантов ответов населения на вопрос о национальной принадлежности.

В каждой переписи при разработке данных по признаку национальности выделяются две вспомогательные единицы этнической номенклатуры: «лица других национальностей», не выделенных при переписи и «лица, не указавшие национальность в переписном листе».

Если рост «других» можно списать на изменение миграционной ситуации в России: ее открывшиеся и расширившиеся внешние связи, резкий рост объемов миграции, в том числе из ранее совсем «экзотических» стран, то лавинообразный рост числа людей «не указавших национальность» объяснить непросто.

По результатам переписи 2002 г., число жителей России составило 145 166 731 чел. Около 1,5 млн. (1%) человек не указали свою национальную принадлежность.[11]

Всероссийская перепись населения 2010 года насчитала 142 856 536 человек, из которых 5 629 429 человек своей национальности не указали. В сравнении с показателями переписи населения 2002 года число граждан, не указавших свою национальность, увеличилось почти в 4 раза (3, 94%).[12]

Люди с неуказанной национальностью по численности стали вторым «квази-народом» России после русских. [13]

Общим для всех субъектов ЦФО является преодоление рубежа «тысяча» из числа «не указавших». В регионах реализовать право в определении и указании своей национальности воспользовались различно.

Субъекты ЦФО можно разделить на три группы. Первая группа включает 9 субъектов: Брянская, Белгородская, Калужская, Костромская, Курская, Липецкая, Орловская, Тамбовская, Тульская, в которых «не указавшие» не превышают 10 тыс. чел.

Вторая – 7 субъектов: Владимирская, Воронежская, Ивановская – превзошла этот рубеж, и число, не указавших национальной принадлежности, варьировало от 11 тыс. до 24 тыс. чел.

Третья, сохранившие позиции лидера Москва и Московская область, соответствовала 417 тыс. и 172 тыс. чел., не указавшие этнической принадлежности.

Всероссийская перепись населения 2002 года и 2010 года проводилась в



новом государстве – Российская Федерация. Национальная принадлежность в ходе опроса населения указывалась в соответствии с Конституцией Российской Федерации самими опрашиваемыми на основе самоопределения и записывалась переписными работниками строго со слов опрашиваемых.

Всероссийская перепись 1989 г. проводилась в стране, которая сохраняла советскую модель национальной политики.

Численность не указавшие национальность в постсоветских переписях растет очень быстро. Если в переписи 2002 года «не указавших» составляло около 1% населения, и тогда казалось, что это очень много, то в переписи 2010 года уже почти у 4% населения отметка в седьмом вопросе переписного листа «Ваша национальная принадлежность» отсутствовала.

Причем о концентрации таких людей в немногих областях говорить не приходится. По-прежнему наибольшие массы их находятся в Москве и Московской области (670 и 420 тысяч человек соответственно), но еще в 3 регионах приблизились к отметке 100 тысяч. Что касается доли «не указавших» в населении, то в 6 регионах их более чем по 5%, не превышает 3% доля «не указавших» в 4 регионах.

Часть этих людей, действительно не ответила на вопрос о национальности, таких, по утверждению Росстата, 2 млн., из них около 600 тысяч человек отказалось отвечать [14]. Но большинство из «не указавших» – 3,6 млн. – это те, к кому счетчики и не приходили. Переписные листы на них составили на основе административных источников, указав пол и возраст.[14] Такое, как теперь уже очевидно, практиковалось и в 2002 году, а к 2010 году было законодательно разрешено.[15]

Практика заполнения переписных листов на основе каких-либо списков, баз данных и т.п., может провоцировать и усиливать искажение данных переписи и ставит под сомнение качество проведения переписи.

Разделяем позицию Х. Киреева, который считает, что в некоторых случаях неуказание национальности связано с чувством ущербности, незащищенности и беспомощности представителей отдельных национальностей. Рост недовольства существующим положением (социально-экономическим в первую очередь) выступает как мощный ускоритель форм «протестного реагирования» в различных областях общественной практике, и, прежде всего, в национальных взаимосвязях.[16]

Огромное число лиц, не указавших национальность, можно считать основным отличительным итогом учета постсоветской переписью 2002 года и 2010 года национального состава населения. Весь дальнейший анализ должен быть проведен с постоянными оглядками и оговорками относительно «не указавших». [17]

Этническая картина России, отражаемая в переписях населения, многообразна, но не статична, и ее динамика обуславливается многими факторами, которые необходимо учитывать при разработке национальной политики страны.

Результаты прошедшей Всероссийской переписи населения 2002 года и 2010 года подтвердили, что Россия является одним из крупнейших





многонациональных (полиэтнических) государств мира.

На ее территории проживают представители 193 национальностей, сформированном на основе самоопределения граждан. [12]

Сегодня следует четко обозначить государственное понимание того, что национальная политика, отвечающая за состояние и самочувствие народов, за обеспечение прав и свобод человека и гражданина единой страны, затрагивает глубинные основы состояния и перспектив развития наций и межнациональных отношений.

Являясь одним из главных признаков самоидентификации любого человека, национальная принадлежность гражданина Российской Федерации не только воспринимается в качестве одной из важнейших ценностных категорий для отдельной личности, но и выступает гарантом сохранения самобытности каждой национальной (этнической) общности многонационального народа Российской Федерации и одновременно способствует гармонизации межнациональных (межэтнических) отношений в стране и укреплению единства российской нации в целом.

Постановлением Правительства Российской Федерации утверждена федеральная целевая программа «Укрепление единства российской нации и этнокультурное развитие народов России».[17]

Целью Программы является укрепление единства многонационального народа Российской Федерации (русской нации).

Достижение поставленной цели предполагает реализацию двух ключевых задач:

- содействие укреплению гражданского единства и гармонизации межнациональных отношений;
- содействие этнокультурному многообразию народов России.

В результате реализации ФЦП к 2020 году должна увеличиться доля граждан, положительно оценивающих состояние межнациональных отношений, – до 65% (с 51% в 2013 г.), уровень толерантного отношения к представителям другой национальности – до 85% (с 52,6 %).[17]

По словам русского философа В. Соловьева: "Национальный вопрос в России - это вопрос не о существовании, а о достойном существовании".[18]

Именно таким должно быть понимание основ национальной политики в Российской Федерации, ее целей и задач. Достойное существование каждого гражданина России в российском государстве, обществе - это основа и конечный результат осуществления национальной политики. Это вопрос, содержание ответа на который может во многом определить перспективы России - и как общества, и как государства.

Литература:

1. Е.И. Козлова, О.Е. Кутафин Конституционное право России. – М. Издательство: Проспект, 2014.
2. Комментарий к Конституции Российской Федерации / Под ред. В.Д. Зорькина, Л.В. Лазарева. – М., «Эксмо», 2009.



3. Путин В.В. Россия: национальный вопрос. // *Независимая газета*, 2012, 23 января.

4. Конституция Российской Федерации: Принята всенародным голосованием 12 дек. 1993 г. // *Российская газета*, 1993, 25 декабря, № 237.

5. Указ Президента РФ от 13 марта 1997 г. N 232 "Об основном документе, удостоверяющем личность гражданина Российской Федерации на территории Российской Федерации //СЗ РФ. 1997. №11. Ст.1301.

6. Проект федерального закона N 713185-6 "Об обеспечении для граждан Российской Федерации конституционного права на определение и указание национальной принадлежности" (внесен 02.02.2015) – URL: <http://ivo.garant.ru/#/startpage>

7. Пояснительная записка к проекту федерального закона N 713185-6 "Об обеспечении для граждан Российской Федерации конституционного права на определение и указание национальной принадлежности" //URL: <http://ivo.garant.ru/#/startpage>

8. Федеральный закон от 15 ноября 1997 г. № 143-ФЗ «Об актах гражданского состояния» //СЗ РФ. 24.11. 1997. N 47. СТ. 5340.

9. Всесоюзная перепись населения 1989 года. – URL: [http://demoscope.ru/weekly/ssp/sng\\_nac\\_89.php](http://demoscope.ru/weekly/ssp/sng_nac_89.php)

10. Указ Президента РФ от 13.05.2000 N 849 (ред. от 20.10.2015) "О полномочном представителе Президента Российской Федерации в федеральном округе" // СЗ РФ. 15 .05. 2000. N 20. СТ. 2112.

11. Всероссийская перепись населения 2002 г. Т. 4. Национальный состав и владение языками, гражданство. – URL: <http://www.perepis2002.ru/index.html?id=11>

12. Всероссийская перепись населения 2010 г. Т. 4. Национальный состав и владение языками, гражданство. – URL: [http://www.gks.ru/free\\_doc/new\\_site/perepis2010/croc/perepis\\_itogi1612.htm](http://www.gks.ru/free_doc/new_site/perepis2010/croc/perepis_itogi1612.htm)

13. Богдаев Д. Д. Перепись 2010: этнический срез // Перспективы: Сетевое издание Центра исследований и аналитики Фонда исторической перспективы. 28/04/2013. – URL: [http://www.perspektivy.info/rus/gos/perepis\\_2010\\_etnicheskij\\_srez\\_2013-04-28.htm](http://www.perspektivy.info/rus/gos/perepis_2010_etnicheskij_srez_2013-04-28.htm)

14. Методологические пояснения к докладу «О демографических и социально-экономических характеристиках населения отдельных национальностей России (по итогам Всероссийской переписи населения 2010 года)» [http://www.gks.ru/free\\_doc/new\\_site/perepis2010/croc/perepis\\_itogi1612.htm](http://www.gks.ru/free_doc/new_site/perepis2010/croc/perepis_itogi1612.htm)

15. Федеральный закон от 25 января 2002 года N 8-ФЗ "О Всероссийской переписи населения" //СЗ РФ. 2002. N 4. Ст. 252.

16. Киреев Х. Национальная самоидентификация в этнополитических процессах России // *Власть*, 2009 № 2 стр. 54-57.

17. Шафигуллина Т.В. Право на национальную принадлежность в законодательстве России. /Сборник научных трудов SWorld.-Выпуск 4(37). Том 22. – Одесса: КУПРИЕНКО СВ, 2014.

18. Постановление Правительства Российской Федерации от 20 августа 2013 года № 718 «О федеральной целевой программе «Укрепление единства



российской нации и этнокультурное развитие народов России (2014 - 2020 годы)" – URL: <http://www.garant.ru/>

19. Соловьев В. С. Собрание сочинений. Т.2 – М.: Путь, 1911.

Статья отправлена: 12.12.2015 г.

© Шафигуллина Т.В.

**ЦИТ: n116-281**

**УДК 349.2**

**Мельник В.О.**

**ОСНОВНІ ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ У  
СФЕРІ ОРГАНІЧНОГО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО  
ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ**

*Національний університет біоресурсів та природокористування України  
Київ, Васильківська, 17*

**Melnyk V.O.**

**BASIC PROVISIONS OF THE STATE CONTROL IN THE SPHERE OF  
ORGANIC AGRICULTURAL PRODUCTION IN UKRAINE.**

*Стаття присвячена проблемним питанням державного контролю у сфері органічного сільськогосподарського виробництва в Україні. Здійснення адміністративно-територіальної реформи та аграрної реформи в Україні обумовили зміни в системі державних органів, уповноважених здійснювати контроль у сфері органічного сільськогосподарського виробництва. При цьому залишається актуальним питання про правову природу державного контролю у цій сфері. Розуміння змісту державного контролю є основою для визначення функцій та повноважень відповідних державних органів. Аналіз норм чинного законодавства України здійснюється з врахуванням теоретичних положень науки аграрного права. В результаті автор наводить основні характеристики державного контролю у сфері виробництва органічної сільськогосподарської продукції та пропонує його визначення.*

*Ключові слова: органічне виробництво, державний контроль, інспектування, ризик.*

*The article is devoted to the issues about the state control in the sphere of organic agricultural production in Ukraine. Implementation of the administrative-territorial reform and agrarian reform in Ukraine resulted in changes in system of of state bodies, which are authorized to exercise control in the field of organic farming. At the same time the question remains on the legal nature of state control in the given field. Understanding the content of state control is the basis for defining the functions and powers of the relevant government authorities. Analysis of the current legislation of Ukraine is carried out taking into account theoretical positions of Agrarian Law science. As a result, author presents the main features of the state control in the field of organic farming and provides its definition.*

*Key words: organic production, state control, inspection, risk.*

Агропромисловий комплекс (надалі – АПК) є комплексним утворенням, що включає до свого складу наступні галузі: землеробство; тваринництво;



харчова і переробна промисловість; ветеринарна медицина; насінництво та розсадництво; садівництво, виноробство; рибне господарство тощо. Функціонування АПК забезпечується за допомогою розвитку інтеграційних та коопераційних зв'язків між даними галузями. Враховуючи особливості виробництва органічної продукції, ці галузі потребують єдиного державного регулювання з проєкцією уваги на органічне виробництво та беручи до уваги соціально-економічні та природні характеристики цих галузей, через виконання функцій державного управління та контролю. Це буде сприяти становленню ринкових відносин в АПК, а отже ефекту здійснюваної аграрної реформи.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми.** Дослідженням питання щодо державного контролю у сільськогосподарському виробництві займалися такі вчені, як Б.Ж. Абдраїмов, С.О. Боголюбов О.В. Гафурова, В.К. Гуревський, В.М. Єрмоленко, В.П. Жушман, П.Ф. Кулинич, В.Л. Мунтян, В.В. Носік, О.О. Погрібний, В.І. Семчик, А.М. Статівка, Н.І. Тітова, В.Ю. Уркевич та інші.

**Метою цього дослідження є** аналіз правової природи та змісту державного контролю у сфері виробництва органічної сільськогосподарської продукції в Україні.

Державний контроль відноситься до правоохоронної форми державного регулювання у сільському господарстві: «Правоохоронна діяльність, будучи важливою формою державного регулювання, знаходить вияв у перевірці відповідності всієї фактичної діяльності нормам права, в обстоюванні загальнодержавних інтересів, прав сільськогосподарських виробників, працівників галузі. Необхідність правоохоронної діяльності пояснюється наявними фактами порушення правових норм. Ці порушення мають як активну, так і пасивну форми. Порушення в активній формі виявляються в тому, що окремі особи прямо порушують розпорядження правових норм (розкрадання майна, нехтування нормами законодавства про землю й природокористування, ігнорування агротехнічних і зоотехнічних вимог, здача нестандартної продукції тощо). У пасивній формі порушення правових норм виражаються в бездіяльності, відсутності розумного й твердого розпорядництва, безгосподарності» [1, с. 152].

Сучасне теоретико-правове поняття державного контролю було надане О.Ф. Андрійко як: «діяльність державних органів щодо запобігання, виявлення та припинення дій, що суперечать встановленим державою нормам і правилам. Державний контроль може бути основним видом діяльності або ж мати допоміжне значення» [2, с. 138]. У ст. 1 Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» [3] **державний нагляд (контроль)** визначається як: «діяльність уповноважених законом центральних органів виконавчої влади, їх територіальних органів, державних колегіальних органів, органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування в межах повноважень, передбачених законом, щодо виявлення та запобігання порушенням вимог законодавства суб'єктами господарювання та забезпечення інтересів суспільства, зокрема належної якості продукції, робіт та послуг, допустимого



рівня небезпеки для населення, навколишнього природного середовища». Поняття державного нагляду конкретизується у спеціальному законодавстві з огляду на специфіку об'єкту правового регулювання та особливості відповідних правовідносин. Так, державний нагляд у сфері карантину у ст. 1 Закону України «Про карантин рослин» від 30 червня 1993 року № 3348-ХІІ [4] визначається як: «діяльність центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері карантину рослин, що здійснюється періодично, з метою забезпечення дотримання особами фітосанітарних заходів у процесі виробництва, зберігання, транспортування, реалізації, в тому числі експорту, імпорту об'єктів регулювання, встановлених законодавством».

Більш вузьким, порівняно з поняттям контролю, є поняття нагляду, визначене у ст.1 Закону України «Про карантин рослин»: «*нагляд* - процес збору та реєстрації центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері карантину рослин, даних про наявність або відсутність регульованого шкідливого організму у визначеній зоні за допомогою спостереження, моніторингу та інших процедур». В той же час нагляд визначають як метод державного контролю поряд із спостереженням, інспектуванням, перевіркою та обстеженням тощо.

Згідно ст. 12 Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» від 23 грудня 1997 року №771/97-ВР [5]: «методи, які використовуються при здійсненні державного контролю та державного нагляду за харчовими продуктами та іншими об'єктами санітарних заходів, повинні відповідати поставленим цілям. Державний контроль здійснюється постійно та вибірково (вибірковий контроль) і може бути розширеним або стандартним».

В цілому, можливо виділити наступні **види (форми) державного контролю щодо виробництва органічної сільськогосподарської продукції:**

**1) за характеристиками суб'єкта, що здійснює державний контроль** - загальний державний контроль (здійснюється органами загальної компетенції) та спеціальний державний контроль (здійснюється органами спеціальної компетенції). За лаконічним висновком О.Ф. Андрійко, залежно від суб'єктів, сфери діяльності та деяких інших ознак виділяють такі види державного контролю: *парламентський контроль, контроль, здійснюваний органами виконавчої влади* (в тому числі сюди відносять екологічний та санітарно-епідеміологічний контроль) та *судовий контроль* [10, с. 138]. Дана класифікація впливає на форми та методи здійснення державного контролю, що обираються відповідним державним органом.

**2) в залежності від стадії діяльності**, що підлягає контролю – *попереджувальний державний контроль* (метою якого є запобігання негативним наслідкам господарської чи управлінської діяльності; наприклад, ст. 28 Закону України «Про карантин рослин» передбачає систему раннього попередження про карантинні організми, коли до справи залучається державний фітосанітарний інспектор) та *поточний державний контроль* (що здійснюється в процесі сільськогосподарської діяльності).

У п. 5 ст. 4 Закону України «Про основні засади державного нагляду



(контролю) у сфері господарської діяльності» було визначено, що: «виключно законами встановлюються: органи, уповноважені здійснювати державний нагляд (контроль) у сфері господарської діяльності; види господарської діяльності, які є предметом державного нагляду (контролю); повноваження органів державного нагляду (контролю) щодо зупинення виробництва (виготовлення) або реалізації продукції, виконання робіт, надання послуг; спосіб здійснення державного нагляду (контролю); санкції за порушення вимог законодавства і перелік порушень, які є підставою для видачі органом державного нагляду (контролю) припису, розпорядження або іншого розпорядчого документа». Виробництво (виготовлення) або реалізація продукції, виконання робіт, надання послуг суб'єктами господарювання можуть бути призупинені виключно за рішенням суду [3].

З огляду на комплексність галузі виробництва органічної продукції можна виділити наступні напрями, в яких створені контрольно-інспекційні органи: насінництво, розсадництво, захист рослин, карантин рослин, комплекс відносин права інтелектуальної власності на сорти рослин, тваринництва та аквакультури, бджільництва. Кожна з галузей сільського виробництва має особливості проведення державного контролю, що обумовлене особливостями об'єкту правового регулювання та суб'єктів державного контролю. Наприклад, у сфері виробництва і реалізації насіння та садивного матеріалу діє Порядок планування та здійснення державного нагляду (контролю) у сфері насінництва та розсадництва, затверджений Наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 28 листопада 2013 року № 701 [7].

Контрольно-інспекційні органи у галузі виробництва органічної продукції (інспекції, служби, департаменти) об'єднуються у ієрархічну систему установ, що фінансуються з Державного бюджету і виконують низку контрольно-інспекційних функцій. Іншою спільною рисою органів державного контролю є те, що вони контролюють окремі ділянки сільськогосподарського виробництва згідно покладених на них завдань, очолюються відповідними Головними державними інспекторами та мають повноваження щодо притягнення правопорушників до адміністративної відповідальності.

Незвичним є положення у чинному законодавстві щодо **здійснення функцій контролю компетентним органом іноземної країни**. Так, у п. 5 ст. 25 Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» було встановлено, що: «Компетентний орган будь-якої країни призначення, для якої відповідною службою проведено офіційну перевірку виконання встановлених вимог, повинен мати безперешкодний доступ до затверджених експортних потужностей (об'єктів) з метою інспектування таких потужностей для перевірки виконання встановлених вимог. Компетентний орган країни призначення зобов'язаний повідомити відповідну службу про зазначене інспектування принаймні за 48 годин». Якщо в результаті інспектування компетентний орган дійде висновку, що такі потужності (об'єкти) не виконують встановлені вимоги, відповідна служба **призупиняє або вилучає з реєстру своє затвердження потужності для експорту** харчових продуктів до відповідної країни призначення. При цьому



слід мати на увазі, що, згідно п.6 ст.25 Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів»: «Рішення компетентного органу країни призначення про призупинення або вилучення з реєстру затвердження потужності для експорту харчових продуктів до відповідної країни призначення *не підлягає оскарженню*». Таким чином, підвищується відповідальність вітчизняних сільськогосподарських виробників, які експортують органічну продукцію закордон.

Державний контроль щодо виробництва органічної продукції здійснюється поряд з іншими формами (видами) контролю та нагляду: авторським, санітарним, радіаційним та інше. Чинним законодавством України передбачається також здійснення комплексного державного нагляду (контролю) [3].

Суб'єкт господарювання має *право оскаржити* до відповідного центрального органу виконавчої влади або до суду рішення органів державного нагляду (контролю), в тому числі рішення головного державного санітарного лікаря або державного інспектора ветеринарної медицини [3]. Фахівці, що досліджували дану проблему надали виважений висновок щодо функцій органів державного контролю у сільському господарстві: «Державні сільськогосподарські інспекції в рослинництві не є виключно контрольними органами - значна частина їх функцій полягає у співпраці з підконтрольними суб'єктами, наданні їм допомоги у боротьбі з шкідливими факторами, організації семінарів з проблем підконтрольної галузі, керівництві профільними системами державних установ» [11, с. 183].

В цілому *державний контроль у сфері виробництва органічної сільськогосподарської продукції* характеризується тим, що він здійснюється: а) від імені держави; б) спеціально уповноваженими органами та посадовими особами; в) пов'язаний із застосуванням у необхідних випадках заходів адміністративного примусу (зупиненням діяльності, позбавленням права природокористування, накладенням штрафів та інших адміністративних стягнень) [12, с. 443]. За допомогою державного контролю у сфері виробництва органічної продукції виконуються наступні завдання: виявлення та попередження порушень чинного аграрного, екологічного та земельного законодавства; підтримання законності та правопорядку; забезпечення доказової бази для розслідування та покарання винних; попередження настання шкоди.

**Висновки.** Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що *державний контроль у сфері виробництва органічної сільськогосподарської продукції можна охарактеризувати за характеристиками суб'єкта*, що здійснює державний контроль (загальний та спеціальний державний контроль), а також в залежності від стадій діяльності (попереджувальний та поточний державний контроль). Державний контроль у сфері виробництва органічної продукції та її введення в обіг здійснюється на всіх етапах діяльності сільськогосподарського підприємства. У ньому задіяні численні органи державної влади, юридичні та фізичні особи, що відрізняються за правовим статусом, а також методами, що застосовуються, та змістом повноважень.



## Література:

1. Аграрне право України : підручник / За ред. О. О. Погрібного. — К.: Істина, 2007. — 448 с.
2. Андрійко О. Ф. Державний контроль / О. Ф. Андрійко // Юридична енциклопедія: В 6. Т. / Ред. кол.: Ю. С. Шемшученко (голова ред. кол.) та ін. — К.: «Українська енциклопедія», 1998. — Т. 2: Д-Й. — 1999
3. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 5 квітня 2007 р. №877-V // Відомості Верховної Ради України. — 2007. — № 29. — Ст. 389.
4. Про карантин рослин: Закон України від 30 червня 1993 р. № 3348-XII // Відомості Верховної Ради України. — 1993. — № 34. — Ст. 352.
5. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів : Закон України від 23 грудня 1997 р. № 771/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1998. — № 19. — Ст. 98.
6. Про насіння і садивний матеріал: Закон України від 26 грудня 2002 р. №411-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 13. — Ст. 92.
7. Порядок планування та здійснення державного нагляду (контролю) у сфері насінництва та розсадництва, затверджений Наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 28 листопада 2013 р. № 701 // Офіційний вісник України. — 2014. — № 9, 4 лютого. — Ст. 280.
8. Порядок планування та здійснення контрольних заходів з питань перевірки стану дотримання суб'єктами господарювання вимог земельного законодавства, затверджений Наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 25 лютого 2013 р. №132 // Офіційний вісник України. — 2013. — № 23, 2 квітня. — Ст. 790.
9. Перелік питань та уніфікована форма акта перевірки для здійснення Державною інспекцією сільського господарства України та її територіальними органами планових заходів державного нагляду (контролю), затверджений Наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 16 серпня 2013 р. № 503 // Офіційний вісник України. — 2013. — № 68, 13 вересня. — Ст. 2520.
10. Андрійко О. Ф. Державний контроль / О. Ф. Андрійко // Юридична енциклопедія : В 6. Т. / Ред. кол. : Ю. С. Шемшученко (голова ред. кол.) та ін. — К. : «Українська енциклопедія», 1998. — Т. 2: Д-Й. — 1999. — С. 138.
11. Аграрне право України: підручник / В. М. Єрмоленко, О. В. Гафурова, М. В. Гребенюк [та ін.]; за заг. ред. В. М. Єрмоленка. — К.: Юрінком Інтер, 2010. — 608 с.
12. Дубовик О. Л. Экологическое право : учебник / Дубовик О. Л., Кремер Л., Люббе-Вольфф Г. — М.: Изд-во Эксмо, 2005. — 768 с.

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Єрмоленко В.М.  
© Мельник В.О.





ЦИТ: n116-282

УДК 343

Шестопалова Л.М.

**КОРУПЦІЯ ЯК СУТНІСТЬ І ЯК ЯВИЩЕ**

*Київський національний торговельно-економічний університет,  
Київ, вул. Кіото, 19, 02156*

Shestopalova L.M.

**THE CORRUPTION AS NATURE AND AS A PHENOMENON**

*Kyiv National University of Trade and Economics  
Kyiv, 19, Kyoto str., 02156*

*Анотація. Розглядається питання визначення сутності і висвітлюються актуальні вияви корупції як соціального та правового явища. Наведено різні підходи науковців та важливі детермінанти корупції, а також погляди вчених на її зміст. Констатується, що очікування українського суспільства щодо зниження рівня корупції в державі після подій Майдану 2013–2014 рр. дотепер поки що не виправдалися. Зроблено низку висновків про сучасне сприйняття цього феномену вітчизняним суспільством з огляду на його ментально-культурні особливості. За допомогою філософсько-правових важелів виявлено зв'язок корупції зі станом економічного розвитку суспільства та станом і розвитком демократії в державі.*

*Ключові слова: корупція, сутність корупції, зміст корупції, феномен корупції, поняття корупції, явище корупції, демократія*

*Abstract. In the paper her author describes the considering the nature and definition covers actual manifestations of corruption as a social and legal phenomenon. Scientist suggests different approaches of scientists and other important determinative lists of the corruption as well as the views of scientists on its content. The paper stated that the expectations of the Ukrainian society to reduce corruption in the country after the events Maidan in 2013–2014 still have not met. Made a number of conclusions about the current perception of the phenomenon of the domestic society because of his mental-cultural characteristics. With philosophical and legal instruments was detected link corruption with the state of economic development of society and the state and development of democracy in the country.*

*Key words: corruption, essence of corruption, the meaning of corruption, the phenomenon of corruption, content of corruption, democracy*

**Вступ.**

Очікування кардинального поліпшення соціально-економічного стану суспільства загалом не справдилося. І за індексом сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index), у 2016 році Україна залишається серед найбільш корумпованих країн світу, індекс СРІ країни складає 27 балів зі 100 можливих, що лише на 1 бал більше, ніж минулого року. Росія ж отримала 29 балів. У всесвітньому рейтингу Україна посідає 130 місце зі 168 позицій (проти 142 зі 175 минулоріч), за даними Transparency International. Найвищий же рівень корупції – в Афганістані, Судані, КНДР і Сомалі, – країнах, де проблеми економіки такі ж значні, як і проблеми демократії. То ж, можна припустити, що



ці самі детермінанти діють і в нас. Незважаючи на «зміну політичного фасаду», Україна й далі тупцює на місці. Нещодавно прийняті антикорупційні закони і підзаконні акти, пакет яких налічує вже десятки, а так само створені спеціальні органи й підрозділи з перехресними повноваженнями поки що не дали відчутних результатів у боротьбі з тотальним лихом корупції.

Безперечно, корупція – багатолика, тому вона є предметом дослідження різних наук. Від аспекту розгляду корупції залежить і точка зору на її причини і сутність, які не можуть бути виявлені у всій повноті при використанні окремих галузевих наук. Напевно, розгляд проблеми корупції за допомогою соціально-філософського та правового аналізу дозволяє найбільш повно охопити зазначену проблематику з наукової метапозиції (включаючи весь комплекс соціологічних, правових, економічних, етичних та інших підходів, що відповідає сучасному раціональному розумінню світу), заглиблюючись у її сутність, властивості і заломлення у світлі різних соціальних тенденцій. Усе це покликане підтвердити **актуальність** заявленої тематики.

### **Огляд літератури.**

Немає сенсу здійснювати детальний аналіз наукових праць антикорупційної спрямованості через їх надмірну кількість і низьку апробованість, проте, збившись із ліку лише авторів таких праць в Україні, все ж зазначимо окремі прізвища вчених, які зробили помітний вклад у філософсько-правове розуміння корупції: В.Д. Гвоздецький [1], М.І. Мельник [4], С.В. Невмержицький [5] та ін.

### **Вхідні дані та методи.**

*Об'єктом* нашої роботи є феномен корупції у всій своїй багатогранності і в категоріальній янусності: як сутність і як явище, а *предметом* – її загальні закономірності, виявлені крізь призму *правового і філософського аналізу з метою* більш глибокого, синергетичного розуміння для відповідного ефективно впливу.

### **Результати. Дискурс та аналіз.**

Можливість ефективного впливу на суспільне явище одночасно згори та знизу, не тільки на його зовнішні параметри, але й на внутрішні складові залежить від глибинного проникнення в його сутність. З-поміж усіх категорій матеріалістичної діалектики «сутність» і «явище» посідають особливе місце. Це обумовлюється тим, що процес пізнання дійсності починається саме з вивчення явищ і вже далі прямує до розкриття їх сутності. Сутність – то внутрішня природа, внутрішній спосіб існування предметів і явищ дійсності, основне відношення, що існує в предметі і між предметами, внутрішня суперечність – тобто те, що є урухомлювачем та вмикачем розвитку. Явище ж – зовнішня, більш рухома сторона об'єктивної дійсності, яка є формою виразу сутності. Сутність і явище виступають як взаємопроникнені сторони процесу розвитку, де сутність становить основу, а явище – його конкретну реалізацію. Тут сфера сутності – сфера загального, натомість сфера явища – прояв одиничного. Завдання науки полягає в тому, щоб осягнути сутність, а не «плисти» на поверхні фактів, відшукати закони, які ними управляють.

Відомо, що жодна із соціально-політичних і економічних систем не мала і



не має повного імунітету від корупції – змінюються лише її обсяги і прояви, можливості, що визначаються ставленням до неї з боку держави та суспільства. Про це свідчать історичні факти, вислови і праці відомих мислителів давнини, пам'ятки культури, артефакти. Явище корумпованості механізму управління публічними справами відомо людству з прадавніх часів. Історико-правові дослідження достовірно засвідчують той факт, що корупція настільки ж давня, як і сама держава, отже, існує з моменту утворення державного апарату управління суспільством. І це зрозуміло, оскільки для корупції необхідно принаймні два суб'єкти – представник влади і особа. Натомість правителі (влада), з одного боку, завжди робили видимість боротьби з корупцією, видавали відповідні укази, створювали органи, а, з іншого, – розуміли, що без рішучих дій згори і переформатування суспільної свідомості показники корупції зменшити годі. «Не можу збагнути, – скаржився, наприклад, Олександр I, – усі грабують, майже не зустріти чесної людини». А, до речі, київський губернатор І.І. Фундуклей, відомий своїм багатством і непідкупністю, не вважав за потрібне, викорінювати традицію підношень, переконуючи, що якщо поміщики будуть виділяти кошти на утримання чиновників і поліції, то ці кошти вони отримуватимуть від злодіїв [3, с. 124].

Навряд чи можна дати єдине, *універсальне*, вичерпне, всеосяжне визначення поняття корупції, яке б точно розрізняло корупційні явища та такі, що не є корупційними, щоб висвітлити поліморфну сутність корупції. Етимологічно термін «корупція» має глибоке історичне коріння і походить з латини: «*corrupti*» та «*rupture*», де «*corrupti*» – причетність кількох представників однієї зі сторін до однієї справи, а «*rupture*» – порушувати, пошкоджувати, скасовувати. Корупцію можна розглядати як різновид соціальної *корозії та самокорозії*, яка роз'їдає і руйнує державу і суспільство в цілому, бо в її фундаменті, зокрема, лежать такі вікові традиції взаємодії у суспільстві, як «послуга за послугу» (рука руку миє, даш – баш, «що з того матиму я?») тощо).

А в юридичних словниках корупція визначається як злочинна діяльність у сфері політики чи державного управління, яка полягає у використанні посадовими особами довірених їм прав та владних повноважень для особистого збагачення, або як підкуп хабарами, продажність посадових осіб, політичних діячів і т.п. У більшості Європейських країн корупція кваліфікується як злочин. Transparency International та Світовий банк, як і більшість впливових міжнародних організацій, які переймаються проблемою корупції, розуміють останню саме як зловживання довіреною владою задля особистої вигоди. До корупції може бути схильний будь-який суб'єкт (фізична або юридична особа), що володіє дискреційною владою – розподілом благ і ресурсів (чиновник, депутат, суддя, працівник правоохоронних органів, адміністратор, екзаменатор, лікар тощо). Головним стимулом до корупції є можливість отримання економічного прибутку (або іншого блага), пов'язаного з використанням владних повноважень, а головним стримувальним чинником – ризик викриття і покарання [2, с. 10].

Феномен корупції дотепер залишається предметом дискусії й у гуманітарних науках і науках про мислення. За основу формулювання поняття



«корупція» вчені обирають суб'єктний склад вчинення протиправного діяння, його шкідливі наслідки (перелік яких не є вичерпним), сферу, в якій вчинюються корупційні правопорушення, мету їх вчинення та інші підстави. У свою чергу, зміст корупції (*злочинну діяльність у сфері політики чи державного управління*), залежно від кримінально-правових, кримінологічних, адміністративно-правових чи інших позицій авторів, утворюють такі її елементи [1, с. 142], як: підкуп чиновників і громадсько-політичних діячів; хабарництво та законне чи незаконне надання благ чи переваг; протекціонізм тощо.

Важливість проблеми визначення поняття «корупція» в науковому плані пояснюється тим, що її розв'язання дозволяє врешті-решт визначитися з правовою сутністю корупції, колом діянь, які охоплюються цим поняттям, відмежуванням корупції від інших суспільно небезпечних явищ, зокрема таких, як організована злочинність, тіньова економіка тощо. Істотна своєрідність розрізнення і співвідношення сутності корупції та її явища як проявів у соціумі, а також як явища у сфері права обумовлена тією важливою обставиною, що наукове осягнення сутності корупції (корупція як соціально-правова сутність) має об'єктивний характер, а корупція як явище (склад протиправного діяння) має офіційно-владний, заборонений позитивними нормами (і в цьому сенсі суб'єктивний) характер, залежить від волі, розсуду і можливого свавілля суб'єктів офіційної влади. Моральний аспект корупції випускається. Корупція є наслідком явищ і тенденцій політики, економіки та розвитку суспільства і держави. Найбільш небезпечні форми корупції і найширші її масштаби, як правило, спостерігаються в країнах, що перебувають у процесі політичного, економічного та соціального становлення, а тому *розгляд сутності корупції не може випустити з поля зору*: морально-етичне розуміння та ставлення до корупції в суспільстві; релігійні підходи до корупції; сприймання корупції у культурі; соціальні індикатори розуміння корупції; правові (і природно-правові, лібертарні, наукові) підходи до корупції.

Загалом в українському суспільстві моральні оцінки корупції (з позицій добра та зла, корисності чи шкідливості) представниками різних груп, класів, страт є негативними, але, слід визнати, трапляються й схвальні чи поблажливі, що руйнують принцип меритократії. Населення, громадськість розуміють, що корупція заважає нормальному розвитку громадянського суспільства, хоча породжена, в т.ч., суспільством, є його супутньою ознакою), навіть сприймають корупцію як злочин без жертв. Разом із тим на загал її визнають як обов'язкову ознаку суспільства. А в українській культурі укорінено звичаї обдаровувати «чуйне» начальництво, хлібосольні прийоми влади, «прохання в конвертах» тощо. Про це свідчать і різні форми народної творчості, звичаї (весілля, входи, заручини), церемонії (укладання угод, відвідини), твори мистецтва.

### **Висновки.**

1. Широке розмаїття розуміння корупції та підходів до визначення поняття «корупція» не сприяє його цілісній світокартині (праць забагато, а практичних результатів – нуль). Тому поглиблювати слід не тільки теоретичний підхід (цілісне розуміння феномену корупції, її сутності, причин), але й практичний,



враховуючи те, що феномен корупції здатен змінюватися та пристосовуватися).

2. Феномен корупції виникає (щоразу перероджується) разом із формуванням владних відносин і нових форм держави і постійно супроводжує розвиток суспільства. Корупція володіє параметрами квазісинегретичності як стала і самовідновна система формально-неформальних відносин.

3. Якісні та кількісні характеристики явища корупції детермінуються надто багатьма чинниками, серед яких владні і свідомісно-культурні мають першорядне значення. Будучи надто важливою загрозою для суспільства, останнє втягується, як і держава, у відповідні відносини.

4. Корупція є непереборним цілком соціальним (і психологічним) феноменом як негативна ознака людського суспільства. Та приклади її мінімізації в розвинутих економічно демократіях відомі. Переважне ставлення до неї є негативним, як до гальма соціального прогресу і суб'єктивних прав людини, тому суспільство рухатиметься загалом шляхом зменшення її виявів.

5. Юридіко-гносеологічний підхід дозволить виявити відмінність і співвідношення об'єктивної сутності корупції і суб'єктивного (владно-вольового) процесу формування її визначення в законі (акті позитивного права) і проаналізувати її позитивації (заборону корупції) як творчий процес загальнообов'язкової нормативної конкретизації правового принципу формальної рівності стосовно до конкретних правовідносин з корупційною складовою.

6. Корупційні відносини є добровільними, за своєю формою нагадують відносини обміну, вигідні обом сторонам, але не вигідні державі та суспільству. Тому вплив на правосвідомість, правове виховання матимуть таке саме важливе значення, як і невідворотність покарання корупціонерів, які у цих віносінах мають нерівне становище з іншими учасниками. А битву з корупцією спочатку слід виграти у свідомості.

7. Наявність корупції в сучасному українському суспільстві детермінована й власними, вітчизняними чинниками, серед яких: стійке самовідновлення корупції, що ствердилася від часів російської, а потім радянської державності, розрив між владою і населенням, неформальні відносини серед чиновництва тощо.

8. Тільки в результаті спільних рішучих і творчих зусиль громадянського суспільства та влади, що врахують висновки науки, природні начала і вимоги права, історичні реалії і соціально-філософські програми, відбудуться позитивні зрушення у сфері протидії корупції і, відповідно, зміцнення демократії як озаки та необхідної умови ефективності такого процесу.

#### Література:

1. Гвоздецький В.Д. Організаційно-правові засади запобігання і протидії корупції в Україні: монографія / Гвоздецький Віктор Демидович. – К.: МП «Леся», 2011. – 592 с.

2. Запобігання і протидія корупції в державних органах та органах місцевого самоврядування: Метод. рекомендації / Мінюст України // Урядовий кур'єр. – 2013. – 12 листоп. – С. 9–14.



3. Кузовков Ю.В. История коррупции в России / Ю.В. Кузовков. – М.: Анима-Пресс, 2010. – 260 с.

4. Мельник М. І. Кримінологічні та кримінально-правові проблеми протидії корупції: Автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08 / Микола Іванович Мельник. – К., 2002. – 40 с.

5. Невмержицкий Є.В. Корупція в Україні: Монографія / Євген Васильович Невмержицкий. – К.: КНТ, 2008. – 368 с.

Статтю надіслано 05.03.216

© Шестопалова Л.М.

ЦИТ: n116-283

УДК 34.342

Фисун А.П. Белевская Ю.А.

## ИНФОРМАЦИОННОЕ ОБЩЕСТВО: ПОНЯТИЕ ИЛИ ПРАВОВАЯ КАТЕГОРИЯ

*Орловский государственный технический университет,  
Наугорское шоссе, 5*

Fisun A.P. Belevsky Yu.A.

## INFORMATION SOCIETY: CONCEPT OR LEGAL CATEGORY

*Oryol state technical university,  
Naugorskoye Highway, 5*

*Аннотация. В работе рассматривается очередная актуальная проблема природы информационного общества. В рамках этого анализируются актуальные направления, определяющие содержание понятия «информационное общество».*

*Ключевые слова. информация, информационное общество, информационная сфера.*

*Abstract. In work the next actual problem of the nature of information society is considered. Within it the actual directions determining the content of the concept "information society" are analyzed.*

*Keywords: information, information society, information sphere.*

**Вступление.** Общество информационное существовало на всем протяжении исторического развития человечества, постольку, поскольку само понятие «информация» существует вне зависимости от нашего к ней отношения и не связана с конкретным историческим этапом развития общества и государства. Такое утверждение отнюдь не исключает возможности уточнения, расширения, более полного, четкого представления о том, что развитие информационного общества на каждом историческом этапе должно быть связано с особенностями этого исторического этапа (будь то – первобытнообщинный строй или рабовладельческий), а также с основным понятием «информация», содержанием её особенностей и соответствия определенному уровню общественных отношений.

**Обзор литературы.** Вопросами информационного общества занимаются известные ученые, такие, как Куняев Н.Н. (Правовое обеспечение



национальных интересов Российской Федерации в информационной сфере / Н.Н. Куняев. – М.: Логос, 2010. –С. 176-185), Хохлов Ю.Е. Глоссарий по информационному обществу / Под общ. ред. Ю.Е. Хохлова. ( — М.: Институт развития информационного общества, 2009. — С.62-63), Смолян Г.Л. (Некоторые ключевые понятия информатизации: категориальный статус и предметная область. // Информационное общество. - №1. – С.7-17). Вместе с тем, проблемы определения содержания и подходов информационного общества сегодня остаются достаточно актуальными.

**Основной текст.** Во-первых, существует несколько подходов к формированию информационного общества, каждый из которых связан либо с особенностями развития отдельного государства, либо с развитием отдельно взятого исторического периода. Основываясь на центральной категории «информация», ее характерных признаках, особенностях, необходимо избегать рассмотрения информационного общества, как общества возникающего в связи с бурным развитием новых информационных технологий или роста экономического, инновационного потенциала. Такое понимание вопроса сужает само осознание общества как информационного и затрудняет определение его существенных признаков. Существенные признаки понятия «информационное общество» следует рассматривать через призму конкретных этапов исторического развития общества и государства и влияния понятия «информация», трансформации ее природы на общественные отношения в данном историческом периоде. Как было рассмотрено ранее в предыдущих параграфах, посвященных правовой природе информации, рассматриваемые термины «информация» отражают содержание и применимы для практически всех сфер и видов деятельности личности, общества и государства, и, следовательно, лежат в основе правоотношений, являясь при этом их объектом. Тот факт, что рост значения информации, ее динамичное видоизменение в качественном и количественном соотношении, позволяет нам лишь представлять в наиболее общем виде определение ее понятия. По аналогии это касается и формирования понятия информационного общества.

Мы считаем, что сегодня информационное общество – это, прежде всего форма взаимодействия, основанная на реализации информационных процессов (то есть процессов сбора, обработки, получения, распространения информации) и направленная на удовлетворение определенных потребностей личности, общества и государства, достижения ими конкретного результата в зависимости от заданного исторического этапа и при обеспечении их информационной безопасности. Информационное общество – это и общество, в котором все общественные отношения (общественные отношения во всех сферах и видах деятельности личности, общества и государства) имеют информационный характер (определяются основным объектом общественных отношений – информацией). Из этого определения следует ряд выводов, которые, по нашему мнению, могут являться существенными признаками понятия «информационное общество» с возможностью его отнесения к категориальному аппарату информационной сферы.

Во-первых, говорить о возникновении и содержании информационного



общества как о каком-то новом обществе, возникшим в результате факторов, указанных в исследованиях ученых, при этом перечень этих факторов, особенностей, черт не может быть закрытым – некорректно в силу того, что возникновение, существование и содержание любого общества определяется множеством общественных отношений на конкретных исторических этапах развития общества, являющимися всегда информационно-материально-энергетическими.

Во-вторых, основным (центральным, определяющим) объектом общественных отношений на всех уровнях и этапах развития общества, государств, всей истории развития цивилизации, является информация, обеспечивающая, определяющая и обуславливающая, существование человечества, формирование, развитие всех уровней и этапов общества и государства, создание материально-энергетических продуктов, информационных продуктов и услуг для удовлетворения потребностей личности, общества и государства. То есть, информация всегда играла определяющую роль и являлась основой в формировании, развитии любых отношений на всех уровнях развития общества и государства.

3. Информационное общество было всегда и любое общество, государство и цивилизация, в целом – всегда являлись и являются информационным. В силу этого, правильнее и корректнее говорить о соответствующих этапах, фазах, стадиях развития информационного общества, характерные признаки которого позволяют определить конкретное, относительно полное и объективное содержание информационного общества на конкретных исторических этапах его развития.

4. Для определения содержания информационного общества на различных этапах его развития, можно воспользоваться известными в исторической науке основаниями классификации этапов формирования и развития общества и, в целом, цивилизации. Однако учитывая информационный характер этапов (стадий) исторического развития общества (цивилизации), целесообразно рассмотреть основания классификации информационного общества, связанные с известными определениями информационных революций [например, Копылов В.А. Информационное право], кардинально изменивших сферы и виды деятельности, приведших к необратимым, радикальным изменениям общественных отношений, обусловивших переход общества в новое качественное состояние (на новый этап своего развития, формацию):

- 1) Информационное общество появления письменности («письменное Информационное общество»);
- 2) Информационное общество появления книгопечатания («книгопечатное» Информационное общество);
- 3) Информационное общество появления электричества, телеграфа, телефона, радио («электрическое» Информационное общество);
- 4) Информационное общество появления ЭВМ, ТКС («компьютерное» Информационное общество);
- 5) Информационное общество появления трансграничных и глобальных ИТКС («интернетное» Информационное общество).





### Заклучение и выводы.

При определении содержания этапов развития информационного общества, необходимо ответить на вопрос: «Что явилось первопричиной перехода общества на новый этап, в новую информационную формацию?». Можно обратиться и к известным историческим причинно-следственным связям, основаниям и факторам изменения социально-экономических формаций цивилизации (или цивилизаций). Однако, придерживаясь ранее сформулированной гипотезы (концепции) формирования стадий развития общества, цивилизации, т.е. как информационного, можно принять гипотезу, согласно которой, «причиной перехода общества на новый этап, в новую информационную формацию, является рост объёмов информации («информационные взрывы» различной мощности), который, в свою очередь, обусловлен ростом количества субъектов общественных отношений, и соответствующим увеличением «массы» («объёма») потребностей субъектов общественных отношений».

Статья отправлена: 08.03.2016 г.

© Фисун А.П., Белевская Ю.А.

ЦИТ: n116-284

УДК 349.415

Радзій В.Ф., Чепчук Я.І., Неспай В.Ю.

### ЗАКОНОДАВЧІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ

*Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки,  
пр. Волі, 13, м. Луцьк, Україна, 43000*

Radzii V.F., Cherpchuk Ya.I., Nespai V.Yu.

### LEGISLATIVE BASIS OF USING AND PROTECTING THE LANDS OF THE UKRAINIAN NATURAL RESERVE FUND

*Lesya Ukrainka Eastern European National University  
13 Volya Avenue, Lutsk, Ukraine, 43025*

*Анотація. Розглядаються законодавчі основи формування земель природно-заповідного фонду України. Проведено аналіз сучасного стану нормативно-правового забезпечення, що регламентують створення, функціонування таких об'єктів. Розглянуто особливості землеустрою цих територій, що визначається функціональною організацією, режимом використання та охорони земель природно-заповідного фонду. Відповідно до нормативно-методичних засад основними завданнями проектів організації території є визначення стратегії розвитку заповідних об'єктів, встановлення режиму охорони та відтворення природних комплексів, що ґрунтується на сучасних підходах забезпечення правового режиму земель природно-заповідного фонду.*

*Ключові слова: природно-заповідний фонд, режим охорони, організація території, екологічна мережа, категорії земель.*

*Abstract. The article deals with the legislative framework of land formation of*



*the Ukrainian national reserve fund. The analysis of the current state of the legal provision that governs the establishment and functioning of such objects is held. The features of these land territories are suggested. The latter are defined by the functional organization, mode of land use and protection of national reserve fund. According to the normative and methodological foundations of the main objectives of the project area is the definition of protected areas strategy, set the protection and restoration of natural systems based on modern approaches to ensure the legal regime of land of natural reserve fund.*

*Key words: nature conservation, protection mode, organization of the territory, ecological network, land categories.*

**Вступ.** Високий рівень розвитку галузей економіки, пов'язаний з науково-технічним прогресом, урбанізація і екстенсивне господарське освоєння територій, поставили перед людською спільнотою ряд проблем, найбільш складною й актуальною з яких є збереження якісного природного середовища для підтримки екологічної рівноваги. З цим пов'язана необхідність оптимізації структури землекористування як елементів сталого розвитку територій. До основних шляхів вирішення цієї глобальної проблеми відноситься створення нових та розширення існуючих природно-заповідних об'єктів і територій, підвищення площі природно-заповідного фонду (ПЗФ) до середньоєвропейських показників. У 2000 р. було прийнято Закон України (ЗУ) «Про загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 рр.» де передбачено збільшення площі ПЗФ до 10,4 % площі України, проте, на сьогодні, створення екологічної мережі ускладнено процесом приватизації земель та надання їх у довготривале землекористування.

Разом з тим, актуальними для України є питання, що пов'язані з правовим регулюванням природоохоронної діяльності, охорони та використання земель природно-заповідного фонду. Надання заповідного статусу передбачає введення певних заборон та обмежень на використання земель та інших ресурсів в межах природно-заповідного фонду. При цьому процедура створення заповідних об'єктів є тотожною процедурі введення заборон та обмежень у межах визначених землекористувань, яке регулюється земельним законодавством.

**Огляд літератури.** У науковій літературі питання заповідної справи, її структури та принципів організації знайшли своє відображення в роботах В. Шевчука, М. Голубця, Ф. Гамора, М. Стеценка, В. Комендара, В. Парпана, В. Покин'череди, В. Гетьмана [1–3]. У них розглядаються окремі управлінські питання заповідної справи, вивчається негативний досвід управлінських рішень щодо розвитку структури ПЗФ, внутрішня організація роботи адміністрації заповідних установ тощо. Проблеми ефективного управління землями ПЗФ присвячені публікації В. Горлачука, А. Сохничя, А. Третяка та ін. [11–13].

Метою статті є розгляд та аналіз формування національного законодавства та нормативних документів щодо розвитку та функціонування об'єктів природно-заповідного фонду. У контексті зазначеної мети визначено основні завдання: дослідити правову основу формування земель природно-заповідного фонду; провести аналіз змісту правового режиму земель ПЗФ; розглянути



проблему встановлення меж земель ПЗФ від інших категорій земель; визначити правові засади режиму охоронного режиму заповідних територій; визначити причини недостатньої ефективності законодавства щодо використання та охорони земель природно-заповідного фонду.

**Виклад основного матеріалу.** З розвитком людської техногенної цивілізації та глобальними наслідками її господарської діяльності (вирубання лісів, опустелювання, меліорація тощо) виникла потреба у збереженні навколишнього природного середовища. Для цього виділяють певні ділянки суходолу та акваторії, які оголошені територіями, де господарська діяльність людини обмежена або взагалі заборонена. Ці території увійшли до складу природно-заповідного фонду як стійкі елементи природних ландшафтів.

Природно-заповідний фонд (ст.43 Земельного кодексу України) становлять ділянки суші і водного простору, природні комплекси та об'єкти яких мають особливу природоохоронну, наукову, естетичну, рекреаційну та іншу цінність [5]. Ідентичні дефініції даного терміну подано у ч. 1 ст. 7 Закону України (ЗУ) «Про природно-заповідний фонд України» [10], а також - у ч. 1 ст. 61 ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища» [9].

ПЗФ створюється з метою збереження природної різноманітності ландшафтів, тваринного і рослинного світу, підтримання загального екологічного балансу та забезпечення моніторингу навколишнього природного середовища. Порядок створення й оголошення територій та об'єктів природно-заповідного фонду визначається розділом VII ЗУ «Про природно-заповідний фонд України» [10]. Зокрема у ньому йдеться, що підготовка і подання клопотань про організацію територій та об'єктів ПЗФ можуть здійснюватися органами Міністерства екології та природних ресурсів України, науковими установами, природоохоронними громадськими об'єднаннями або іншими заінтересованими підприємствами, установами, організаціями та громадянами. Клопотання подається в органи Міністерства екології та природних ресурсів України і має містити обґрунтування необхідності створення заповідного об'єкту певної категорії, характеристику природоохоронної, наукової, естетичної та іншої цінності природних комплексів та об'єктів, що пропонуються для заповідання, відомості про місцезнаходження, розміри, характер використання, власників та користувачів природних ресурсів, а також відповідний картографічний матеріал. Рішення про створення територій та об'єктів ПЗФ загальнодержавного значення приймаються Президентом України, місцевого значення – обласними радами.

Правовий режим земель природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення регламентується передусім главою 7 ст. ст. 43 - 46 Земельного кодексу України (ЗКУ), де визначається поняття та правовий статус земель природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення, які становлять окрему категорію земель України [5]. Порядок надання земельних ділянок і видачі документів на право володіння, користування і розпорядження землями природно-заповідного фонду визначається статтями 20, 122, 123, 125, 126 ЗКУ. Зміна меж, категорії, скасування статусу територій та об'єктів ПЗФ здійснюється відповідно до норм



глави 22 ЗКУ. Контроль за забезпеченням режиму охорони та використання земель ПЗФ здійснюється органами та особами, визначеними главою 32 ЗКУ.

У Законі України «Про екологічну мережу» сформульовані основні принципи формування, збереження та використання екомережі. Відповідно Закону до структурних елементів екологічної мережі належать ключові, сполучні, буферні та відновлювані території. Ключові території забезпечують збереження найбільш цінних і типових для певного регіону компонентів ландшафтного та біорізноманіття. Сполучні території (екокоридори) поєднують між собою ключові території, забезпечують міграцію тварин та обмін генетичного матеріалу. Завданням буферних територій є захист ключових та сполучних територій від зовнішніх впливів. Відновлювані території забезпечують формування просторової цілісності екомережі, для яких мають бути виконані заходи щодо відтворення первинного природного стану [6].

З метою подальшого вдосконалення та розвитку екологічного законодавства прийнято ЗУ «Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки» (Програма) [7]. Основною метою Програми є збільшення площ земель країни з природними ландшафтами до рівня, достатнього для збереження біологічного різноманіття та формування природних коридорів міграції, які б сприяли збереженню природних екосистем тощо. Разом з тим, у Законі України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» передбачено запровадження системи природоохоронних заходів збереження біо- та ландшафтного різноманіття, розширення площі природно-заповідного фонду до 10 % у 2015 році та до 15 % загальної території країни у 2020 році [8].

Особливої уваги заслуговує ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища», де йдеться про природні ландшафти, що підлягають особливій охороні, утворюючи єдину територіальну систему до якої входять території та об'єкти ПЗФ, курортні та лікувально-оздоровчі, рекреаційні, водозахисні, полезахисні та інші типи територій та об'єктів, що визначаються законодавством [9].

Відповідно до статті 9 Закону України «Про природно-заповідний фонд України» території та об'єкти природно-заповідного можуть використовуватися: у природоохоронних цілях; у науково-дослідних цілях; в оздоровчих та інших рекреаційних цілях; в освітньо-виховних цілях; для потреб моніторингу навколишнього природного середовища [10]. Крім того, законодавство допускає додаткові види використання земель природно-заповідного фонду: для заготівлі деревини, лікарських та інших цінних рослин, їх плодів, сіна, випасання худоби, мисливства, рибальства та інші види використання, однак усі вони можуть здійснюватися лише за умови, що така діяльність не суперечить цільовому призначенню територій та об'єктів природно-заповідного фонду і встановленому для них правовому режиму.

На реалізацію основних положень правового режиму земель ПЗФ розглянутих законів спрямований «Порядок розроблення проектів землеустрою з організації та встановлення меж територій природно-заповідного фонду, іншого природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-



культурного призначення» затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 25.08.2004 № 1094. При розробці проекту землеустрою визначається: функціональна організація території природно-заповідного фонду; місце розташування і розміри земельних ділянок, їх власники та землекористувачі, у тому числі орендарі; режим використання та охорони території природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення; межі земельних ділянок, включених до складу територій природно-заповідного фонду, іншого природоохоронного призначення, щодо використання яких встановлено обмеження (обтяження), у розрізі землевласників та землекористувачів; розмір охоронної зони.

У «Положенні про Проекти організації територій природного заповідника, біосферного заповідника, національного природного парку, регіонального ландшафтного парку» зазначено основні завдання Проекту організації території, зокрема визначено стратегії розвитку заповідника на десять років, встановлено режим охорони та відтворення природних комплексів і об'єктів заповідника та планування його території, відповідно до стратегії та на її виконання визначено конкретні, ефективні заходи з розвитку заповідника, охорони та відтворення його природних комплексів та об'єктів. Ці завдання спрямовані на дотримання правового режиму використання земель землевласниками та землекористувачами в межах об'єктів природно-заповідного фонду.

Проведений аналіз законодавства у заповідній сфері дозволяє виділити низку особливості правового режиму земель ПЗФ:

– особливості, що безпосередньо впливають із цільового призначення. Встановлена заборона будь-якої діяльності, що суперечить цільовому призначенню або може негативно впливати на стан об'єктів ПЗФ[4];

– деякі об'єкти та земельні ділянки, на яких вони розташовані, не підлягають передачі у приватну власність, але це правило поширюється не на всі землі ПЗФ;

– встановлений особливий порядок оголошення територій об'єктами природно-заповідного;

– передбачене внутрішнє функціональне зонування земельних ділянок, коли для кожної із зон встановлюється диференційований режим використання, охорони і відтворення (наприклад, виділяють заповідну зону, буферну зону та зону антропогенних ландшафтів) [10];

– передбачене влаштування навколо об'єктів природно-заповідного фонду охоронних зон. Розмір охоронних зон визначається державними будівельними нормами – ДБН Б.2.4-1-94 «Планування і забудова сільських поселень» та ін. нормативними документами. Режим використання охоронних зон не допускає дій, що змінюють гідрологічний режим земель, порушення ґрунтового покриву, будівництво будівель і споруд, доріг і трубопроводів, ліній електропередач та інших комунікацій, застосування хімічних засобів як добрив, прогін домашніх тварин і масовий проїзд транспорту;

– за порушення правового режиму використання земель природно-



заповідного фонду встановлено підвищену відповідальність, що знаходить відображення у Кримінальному кодексі України та в Кодексі України про адміністративні правопорушення.

**Висновки та рекомендації.** Під поняттям земель природно-заповідного фонду розуміють законодавчо визначені землі, що входять до складу однієї з категорій земель України та включені до національної екологічної мережі України, які є базисом для здійснення природоохоронних заходів стосовно особливо цінних природно-територіальних комплексів та об'єктів, розташованих на них, разом з тим, самі є об'єктами особливої охорони зі спеціальним правовим режимом збереження, відтворення та використання, що мають особливу екологічну, естетичну, рекреаційну цінність тощо. При аналізі вітчизняної законодавчої бази щодо забезпечення правового режиму використання земель ПЗФ виявлено певну неузгодженість екологічного, земельного, природоохоронного законодавства та законодавства про місцеве самоврядування у частині організації та забезпечення функціонування заповідних об'єктів. З цією метою необхідно врегулювати розбіжності між законодавчими актами, що стосуються ПЗФ та обґрунтувати пріоритетність охоронюваних територій над іншими видами цільового призначення земель. Відповідно до Угоди про асоціацію України та ЄС необхідно наблизити національне законодавство до Директив та Регламентів ЄС у сфері охорони природи з метою збереження, захисту, поліпшення і відтворення якості навколишнього середовища, захисту громадського здоров'я, розсудливого та раціонального використання природних ресурсів, заохочення заходів на міжнародному рівні, що спрямовані на вирішення регіональних і глобальних проблем навколишнього середовища.

#### Література:

1. Гамор Ф. Про підвищення ролі природоохоронних установ у розв'язанні проблем сталого розвитку в Україні / Ф. Гамор // Зелені Карпати. – 2009. – № 1–2. – С. 16–18.
2. Гетьман В. Управління заповідною справою / В. Гетьман // Зелені Карпати. – 2009. – № 1–2. – С. 31–36.
3. Голубець М. А. Сучасна екологія і загальнонаукові засоби пізнання / М. А. Голубець, Е. П. Семенюк // Вісн. АН УРСР. – 1982. – № 1. – С. 81–90.
4. Земельне право : підручник / НУ «ЮАУ ім. Ярослава Мудрого»; за ред. М. В. Шульги. – Х.: Право, 2013. – 520 с.
5. Земельний кодекс України : прийнятий 25.10.2001р. № 2768-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3-4. – 27 с.
6. Про екологічну мережу України. Закон України від 24 червня 2004 р. № 1864-IV // Урядовий кур'єр. – 2004 р. – 14 вересня. – № 172.
7. Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки. Закон України від 21 вересня 2000 р. // Офіційний вісник України. – 2000. – № 43. – Ст. 1817.
8. Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року. Закон, Стратегія від 21 грудня 2010 р.//



Відомості Верховної Ради України. –2010. –№ 2818-VI.

9. Про охорону навколишнього природного середовища. Закон України від 25 червня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 41. – Ст. 546 (з наступними змінами та доповненнями).

10. Про природно-заповідний фонд України. Закон України від 16 червня 1992 р. // ВВРУ. – 1992. – № 34. – Ст. 502; 1993. – № 10. – Ст. 76; 1993. – № 26. – Ст. 277; 2000. – № 4. – Ст. 26; 2004. – № 15. – Ст. 228.

11. Сохнич А.Я. Проблеми використання і охорони земель в умовах ринкової економіки: монографія / А.Я. Сохнич. – Львів: НВФ «Українські технології», 2002. – 252 с.

12. Третяк А. М. Управління земельними ресурсами : навчальний посібник / А. М. Третяка, О.С. Дорош; за ред. проф. А. М. Третяка. – Вінниця: Нова Книга, 2006. – 360 с.

13. Управління земельними ресурсами: Підручник / В.В. Горлачук, В.Г. В'юн, І.М. Песчанська, А.Я. Сохнич та ін.; за ред. проф. Горлачука В.В. – Львів: Магнолія плюс; видавець СПД ФО Піча В.М., 2006. – 443 с.

Стаття надіслана: 11.03.2016 р.

© Радзій В.Ф., Чепчук Я.І., Неспай В.Ю.

**ЦИТ: n116-285**

**Секунова Ю.В., Чичирко Я.В.**

## **УКРАЇНА В ГЕОПОЛІТИЧНІЙ СТРАТЕГІЇ СВІТОВОГО СПІВТОВАРИСТВА**

*Національний університет біоресурсів і природокористування України,  
вулиця Героїв Оборони, 15, Київ, 03041*

**Siekunova Y.V., Chychyrko J.V.**

## **UKRAINE IN THE GEOPOLITICAL STRATEGY OF THE INTERNATIONAL COMMUNITY**

*The National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine,  
Heroyiv Oborony street, 15, Kyiv, 03041*

*Анотація. Автором визначено, що нині для України особливо великого значення набуває розробка та формування такої зовнішньої політики, яка б сприяла успішній реалізації внутрішніх економічних та політичних реформ, формуванню нової політичної культури суспільства та нової системи цінностей. Україна проводить активну багатосторонню політику в рамках універсальних та регіональних міжнародних організацій.*

*Ключові слова: країна, держава, економіка, господарство, потенціал, розвиток.*

*Abstract. The author determined that today in Ukraine is particularly great importance is the development and formation of such a foreign policy that contributed to the successful implementation of domestic economic and political reforms, formation of a new political culture and a new value system. Ukraine conducts active multilateral policy in the framework of regional and international organizations.*



*Key words: country, state, economy, economy, potential development.*

**Вступ.** Упродовж багатьох століть відносини між державами визначалися силою, насильством. Наймогутніші для свого часу держави задовольняли свої інтереси за рахунок слабших. У міжнародному житті переважали ворожнеча і нестабільність. Сила була гарантом ієрархічного порядку. Імперії будувалися саме на силі й насиллі.

**Огляд літератури.** У вітчизняній та зарубіжній літературі маємо досить широкий спектр джерел, присвячених проблемам академічної геополітики. Серед іноземних учених цю проблему розглядали Р.Арон, П.Галлуа, М.Галуша, П.Кеннеді, В.Кузьмін, Дж.Модельські та ін. В їхніх працях обгрунтовано загальні підходи щодо визначення сутності геополітики як філософсько-світоглядної концепції.

Дослідженням проблем практичної геополітики, створенням геополітичних кодів держав займалися вчені З.Бжезинський, К.Гаджієв, О.Дугін, Ю.Кузнецов, В.Нікольський, С.Хантінгтон та ін.

Питанням соціально-філософського обгрунтування практичної геополітики приділяли увагу українські вчені О.Бодрук, В.Дергачов, О.Дергачов, О.Дзюбань, С.Кримський, Ю.Павленко, Ю.Пахомов та ін.

Менш розробленим є питання підвищення ефективності геостратегії України і методології її раціонального здійснення (Д.Базів, В.Булгаков, Ф.Рудич).

Поряд із зазначеними, опубліковано ряд праць спеціалізованого характеру, присвячених дослідженню проблем воєнної безпеки України, що включають в себе аналіз значного кола соціально-філософських питань (В.Ананьїн, П.Демчук, Б.Мачульський, М.Мокляк та ін.).

Більшість вітчизняних дослідників свою увагу звертає на соціально-філософські аспекти пошуку нових ідеологічних точок опори в Україні (В.Абрамов, В.Андрущенко, В.Баранівський, Л.Губерський, В.Крисаченко, І.Надольний, Г.Темко, В.Шевченко, В.Ярошовець). Хоча й існують інноваційні наукові розробки соціально-філософських аспектів ідеології державного будівництва (В.Бех, М.Лукашевич), але вони присвячені аналізу глобальних факторів цього соціального процесу, а не визначенню факторів геополітичної ідентифікації України.

Огляд соціально-філософської літератури з проблеми засвідчив, що є лише окремі праці, які присвячені питанню пошуку геоідеологічної парадигми розуміння місця України у світовому геополітичному просторі (М.Михальченко, З.Самчук).

Аналіз літератури з проблем геополітики засвідчує, що переважна більшість сучасних робіт з даної проблематики є своєрідною сумішшю геополітичних та неореалістичних поглядів, або, незважаючи на модну назву роботи, де фігурує слово “геополітика”, є дослідженням міжнародних відносин країни з іншими державами світу.

**Основний текст.** Конституція України, зокрема стаття 18 «Зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і





взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загально визнаними принципами і нормами міжнародного права».

Внаслідок розпаду СРСР Україна стала незалежною державою та 24 серпня 1991 р. був проголошений Акт про незалежність України, а в грудні 1991 р. його підтверджено всенародним референдумом. Нині Україна цілком самостійно, на основі національного інтересу, визначає стратегію свого зовнішньополітичного курсу, відносини з близькими і далекими державами, з міжнародними структурами, забезпечуючи собі належне місце у світовому співтоваристві. Економічна криза, яку переживає Україна, необхідність реформ, оновлення промислової та сільськогосподарської технології потребують іноземних інвестицій, використання досвіду передових країн світу, розвитку господарських зв'язків, активної участі в економічних і фінансових європейських та світових структурах. На це й спрямована зовнішньополітична діяльність України.

Нині для України особливо великого значення набуває розробка та формування такої зовнішньої політики, яка б сприяла успішній реалізації внутрішніх економічних та політичних реформ, формуванню нової політичної культури суспільства та нової системи цінностей. Як свідчить передовий політичний досвід, ефективна зовнішня політика держави здатна не тільки забезпечити розуміння світовим співтовариством причин та цілей таких реформ, а й сприяти їх широкій міжнародній політичній, економічній та моральній підтримці. Якщо такої зовнішньої політики в державі не буде, вона серйозно ризикує у важкий для себе час опинитися в міжнародній ізоляції[1].

Як визначає Брегеда А.Ю. сучасний курс зовнішньої політики України характеризується чітко визначеними орієнтирами й конкретним механізмом їх послідовної реалізації, з чим ми цілком погоджуємось. Сьогодні орієнтири України націлені на виконання вимог, які направлені в кінцевому результаті на вступ до Євросоюзу.

Важливою складовою частиною зовнішньополітичної діяльності України є розширення її участі в діяльності міжнародних організацій. Наша держава й надалі буде проводити лінію на активне співробітництво з ООН, яка була й залишається одним із гарантів суверенітету, територіальної цілісності та непорушності наших кордонів. Ось чому необхідно й надалі здійснювати та розширяти участь України у миротворчій діяльності ООН[1].

Сучасні пріоритети зовнішньої політики України пройшли довгий процес формування у доволі складних міжнародних умовах, коли наша держава на зорі незалежності була змушена доводити свою здатність бути гідним гравцем на міжнародній арені, завойовувати авторитет у міжнародних організаціях, захищати власні інтереси у зовнішньополітичній сфері[6].

Аналізуючи міжнародну діяльність України, Варенко В.М. стверджував, що у своїй зовнішній політиці вона спирається на фундаментальні загальнолюдські цінності, виступає за захист прав та інтересів громадян України, створює умови для підтримання контактів з українцями за кордоном - вихідцями з України, дбає про задоволення їх національно-культурних і мовних потреб, надає їм допомогу згідно з міжнародним правом.



На двосторонньому рівні Україна прагне використовувати увесь потенціал стратегічного партнерства на основі взаємного інтересу та спільних підходів до вирішення основних світових проблем; досягти та підтримувати добрі відносини з країнами-сусідами в атмосфері поваги до суверенітету та територіальної цілісності[4]. Україна має встановлені дипломатичні відносини з більш ніж 170 державами світу, а інтереси України представляють 118 дипломатичних представництв у майже 80 зарубіжних країнах.

Україна проводить активну багатосторонню політику в рамках універсальних та регіональних міжнародних організацій. На сьогодні Україна є членом 80 міжнародних організацій та фінансових інституцій, що дає їй змогу підтримувати зв'язки з іншими державами та країнами.

Дослідження показує, що постійним пріоритетом зовнішньої політики та сферою особливої уваги дипломатичних та консульських установ України є захист громадян України за кордоном.[4]

Важливими пріоритетами зовнішньої політики України є європейська та євроатлантична інтеграція. Жодна з держав світу в сучасних умовах не може існувати відокремлено від інших країн та бути ізольованою від тих процесів, які відбуваються в регіоні або частині світу, де вона знаходиться. Країни, їх національні господарства взаємодіють між собою у виробничій, економічній, політичній, військовій, культурній, гуманітарній, екологічній та інших сферах. Для реалізації цих відносин між країнами встановлюються дипломатичні стосунки, укладаються угоди, договори, що регулюють різні напрямки співробітництва. Країни прагнуть брати участь у міжнародних глобальних організаціях.[5]

Для України на сучасному перехідному етапі розвитку її економіки особливо важливим є повне і ефективно використання зовнішніх економічних зв'язків для вирішення нагальних науково-технічних і господарських проблем. [3]

### **Висновки.**

На сьогоднішній день в Україні відбуваються події, які на мою думку гальмують розширення економічних відносин з рядом країн. В першу чергу можна відмітити той факт, що проведення військових дій на території країни відкидають всі досягнення, якими Україна пишається, на роки назад. Анексія Криму, окупація територій, проведення бойових дій, корупція, зубожіння населення – це далеко не всі проблеми, з якими в Україні стикнулись прогресивні сили. Тільки разом зі світовим співтовариством український народ зможе подолати всі перешкоди на шляху до європейської інтеграції та розвитку. Європейська політика сусідства відкриває нові перспективи для партнерства, економічної інтеграції та співробітництва.

Основна мета політичної стратегії нашої держави – це формування та підтримання довіри до України, як до європейської, демократичної та конкурентоздатної держави.

Україна прагне зберегти і розвивати раціональні економічні і політичні зв'язки, які відповідають її сучасному статусу.



Література:

1. Брегеда А. Ю. Основы политологии Навчальний посібник К.: КНЕУ, 2000.- 312 с.
2. Бжезінський З. Велика шахівниця // Всесвіт. — 1999. — № 3. — С. 111—138.
3. Розміщення продуктивних сил України: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / С. І. Дорогунцов, Ю. І. Пітюренко, Я. Б. Олійник та ін. — К.: КНЕУ, 2000. — 364 с.
4. Зовнішня політика України (від давніх часів до наших днів): підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Л. Д. Чекаленко, С. Г. Федуняк; за заг. ред. Л. Д. Чекаленко. — К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2010. — 464 с.
5. Заставецька О.В. Економічна та соціальна географія України. Задачі та вправи. 8-9 класи 3-тє вид., допов. і перероб. — Тернопіль: Навчальна книга — Богдан, 2012. — 64 с.
6. Варенко В.М. Інформаційно-аналітична діяльність Навчальний посібник. - К.: Університет «Україна», 2013. - 416 с.

Статья отправлена: 27.02.2016г.

© Секунова Ю.В., Чичирко Я.В.

**ЦИТ: n116-286**

**УДК 004.056**

**Замотаев Е.Д., Чвалюк А.Н.**

**ПРОБЛЕМА КОНФИДЕНЦИАЛЬНОСТИ ЛИЧНЫХ ДАННЫХ ПРИ  
ИСПОЛЬЗОВАНИИ WINDOWS 10**

*Селидовская общеобразовательная гимназия*

*Селидово, Маяковского, 18, 85400*

**Zamotaev E.D., Chvalyuk A.N.**

**THE PROBLEM OF PERSONAL DATA PRIVACY WHEN USING  
WINDOWS 10**

*Selidovskaya Comprehensive High School*

*Selidovo, Mayakovsky, 18, 85400*

*Аннотация. В работе рассматриваются проблема тотального сбора компанией Microsoft персональных данных пользователей установивших операционную систему Windows 10. Автором показана опасность таких действий для частного и государственного сектора и предложены пути выхода из возникшей ситуации.*

*Ключевые слова: персональные данные, операционная система, пользовательское соглашение, кибершпионаж, сбор информации, реклама.*

*Abstract. This paper discusses the problem of the total collection of personal data by Microsoft users to install the operating system Windows 10. The author illustrates the danger of such actions for the private and public sector, and suggested a way out of the situation.*

*Keywords: personal data, operating system, user agreement, cyber espionage, information gathering, advertising.*



29-го июня 2015 года компания Microsoft выпустила очередную версию своей операционной системы для персональных компьютеров Windows 10, вызвавшую большое количество возмущений со стороны пользователей. Такую бурную реакцию вызвали пункты пользовательского соглашения, регламентирующие вопросы конфиденциальности, на основании которых компания получает право собирать широкий перечень персональных данных пользователей новой операционной системы.

Примерами собираемых данных служат имя пользователя, адрес электронной почты, предпочтения и интересы, местоположение, журнал браузера, журнал поиска и история файлов, данные телефонных звонков и SMS-сообщений, конфигурация устройств и данные с датчиков, введенные голосовые, текстовые и рукописные данные, а также данные об использовании приложений [1]. Другими словами, в случае установки Windows 10 на свой персональный компьютер пользователь дает компании Microsoft право собирать и хранить у себя абсолютно любую информацию, какую только можно собрать средствами этого компьютера. Причем одним только сбором дело не ограничивается. Уже анонсировано, что бесплатность операционной системы объясняется введением в скором времени в неё рекламных баннеров, которые будут отображать рекламу той сферы, в которой находится пользователь. «Каждому пользователю будет присваиваться уникальный идентификационный номер (advertising ID) и доступ к этому номеру получают рекламодатели» [2], которые смогут отслеживать поведение пользователей, мониторить виды товаров и услуг, вызывающих интерес, и, используя целевой маркетинг навязывать определенную рекламную продукцию.

Важно обратить внимание на то, что Windows установлена почти на 90% персональных компьютеров [3], как в частной сфере, так и в органах государственного управления. А учитывая то, что операционная система собирает абсолютно любые данные, то тексты всех законопроектов и других нормативных актов и правительственных документов будут доступны третьим лицам сразу же после набора текста данного документа на клавиатуре. Не стоит исключать и возможность систематического прослушивания и видеонаблюдения через стационарные встроенные в ПК устройства, что создает угрозу национальной безопасности и может серьезно подорвать обороноспособность и экономику страны.

Исходя из этого, можно сделать вывод, что Microsoft установила полный контроль над пользователями, обосновывая его нормами пользовательского соглашения, без подтверждения которого, невозможно установить операционную систему. Получается, что каждый пользователь добровольно соглашается на ущемление своей конфиденциальности. А так как в ст. 11 Закона Украины «О защите персональных данных» сказано, что «основанием на обработку персональных данных является соглашение субъекта на использование персональных данных» [4], то компания Microsoft не нарушает норм национального законодательства, связанных с личной информацией.



Пользователей, работающих на более старых версиях Windows, подобные нововведения тоже не обошли стороной. По данным многих экспертов, компания Microsoft решила добавить средство сбора телеметрии в операционные системы Windows 7 и 8/8.1, которые установятся вместе с обновлениями [5]. Первые такие обновления были выпущены 23 августа 2015 года.

Мы видим несколько путей решения данной проблемы. Первый и самый банальный – отказ от программного обеспечения. Но это не является полноценным решением, так как достойную альтернативу подобному программному обеспечению найти либо сложно (Linux), либо дорого (os X). Второй способ – создание собственной операционной системы, что тоже маловероятно учитывая уровень развития компьютерных технологий в стране и недостаточность средств выделяемых на сферу высоких технологий. Третий вариант представляет собой внесение в операционную систему особых настроек, которые позволят управлять сбором данных пользователя. Компания Microsoft не однократно заявляла на обвинения в свой адрес, что пользователь управляет всеми данными, которые собирает система, и может отключить эти функции в настройках. Однако, на самом деле, пользователь имеет возможность отключить лишь отправку геоположения и четыре ещё менее важных параметра. Поэтому, есть смысл проведения диалога с компанией Microsoft на межгосударственном уровне, на тему внедрения дополнительных настроек с параллельным внесением изменений в национальное законодательство, с целью защитить персональные данные и предпочтения граждан от посягательств.

#### Литература:

1. Заявление о конфиденциальности [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://windows.microsoft.com/ru-ru/windows/preview-privacy-statement>.
2. В Windows 10 Microsoft и спецслужбы узаконили кибершпионаж [Электронный ресурс]. – режим доступа: <http://newdaynews.ru/technology/539941.html>.
3. Статистика операционных систем за январь 2015 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [http://www.oszone.net/26312/January\\_2015\\_OS\\_and\\_browsers\\_stats](http://www.oszone.net/26312/January_2015_OS_and_browsers_stats).
4. О защите персональных данных : Закон Украины от 1 июня 2010 г. № 2297-VI // Ведомости Верховной Рады Украины – 2010. – № 34. – Ст. 481.
5. Составлен список подозрительных апдейтов для Windows 7 и 8 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://xakep.ru/2015/08/25/windows-7-8-telemetry/>.

*Научный руководитель: Чвалюк А.Н., к.ю.н.*

*Статья отправлена 29.10.2015 г.*

*© Замотаев Е.Д.*



ЦИТ: n116-287

УДК 349

Давыдов А. Ю.

**КОПИРАЙТ: К ВОПРОСУ О ИМУЩЕСТВЕННЫХ И  
НЕИМУЩЕСТВЕННЫХ ПРАВАХ***Национальный исследовательский университет «Высшая школа экономики»,  
Москва, ул. Мечникова, 20, 101000*

Davydov A. Yu.

**COPYRIGHT: ON THE QUESTION OF PROPERTY AND  
NON-PROPERTY ELEMENTS***Higher School of Economics,  
Moscow, Myasnitskaya St., 20, 101000*

*Аннотация. В работе рассматривается соотношение имущественных и неимущественных прав в авторском праве с точки зрения различных доктрин. Делается предположение, что обособление интеллектуальных прав в отдельную категорию даёт возможность проводить фундаментальные сравнительно-правовые исследования и способствует гармонизации законодательства различных правовых систем.*

*Ключевые слова: интеллектуальные права, лично-имущественные права, гармонизация права.*

*Abstract. In this paper we describe the concept of property and non-property rights in the context of various doctrines. We suggest a notion of intellectual rights sui generis to be a prerequisite for fundamental comparative studies and harmonization of law between various legal systems.*

*Key words: intellectual rights, personal property rights, harmonization of law.*

Правовое регулирование произведений творчества различается во всём мире. Нормативные системы в этой области принято делить на латинскую (континентальную) и англо-саксонскую (copyright). Данные порядки обоснованы разными доктринами – интеллектуальной собственности и личности автора. Такое деление обусловлено в частности видом прав (имущественных или неимущественных), получающих наибольшую правовую защиту. Неизбежная схоластичность такого деления становится поводом для обоснованной критики.

Первым нормативным текстом, признающим за автором его право (copyright) в качестве индивидуального права, рассматриваемого как право собственности, был английский закон от 10 апреля 1710г., известный под названием «Статут королевы Анны».

Приравнение авторского права к праву собственности окончательно закрепляется в последнем десятилетии XVIII в. Преамбула к закону штата Массачусетс от 17 марта 1789 г. гласит следующее: «Нет иной собственности, принадлежащей человеку в большей мере, чем та, что является результатом его умственного труда». «Наиболее священная, самая личная собственность из всех видов собственности», такими словами Ле Шапелле охарактеризовал авторское право в докладе, предшествовавшем принятию декрета от 13 и 19 января 1791



г., в соответствии с которым Учредительное собрание Французской революции предоставило защиту праву автора на публичное представление своих произведений.

Признание права собственности автора на его произведение, которое приравнивали к праву собственности на материальные ценности (движимые и недвижимые), было направлено на удовлетворение справедливых устремлений создателей произведений и обеспечивало их основное право в четкой и определенной форме. Именно благодаря влиянию вышеупомянутых революционных декретов, а также доктрины, в соответствии с которой авторское право должно рассматривать в качестве права собственности, оно получило широкое признание в законодательстве многих стран.

Однако со временем стали проявляться особые черты авторского права, а его приравнивание к праву собственности на материальные ценности (*jus in rem*) оказалось под серьезным сомнением в силу различий, существующих между этими двумя видами прав. В авторском праве отсутствует значительная часть тех или иных элементов собственности, характерных для материальных ценностей. Так, права здесь возникают в связи с творческим процессом создания произведения, а не на основе существующих способов использования полученного при этом результата (присвоение, спецификация, традиция, получение доходов от имущества и т. д.). К тому же, длительность действия имущественного права автора ограничена (как правило, сроком жизни автора и определенным числом лет после его смерти), тогда как длительность действия права собственности не имеет сроков действия. Более того, никогда не происходит полная передача всех авторских прав, поскольку произведение никогда не выходит полностью из сферы влияния индивидуальности его создателя, хотя бы по причине обязательного упоминания фамилии последнего каждый раз, когда произведение используется, и уважения его неприкосновенности.

Поэтому некоторые авторы выступают против приравнивания авторского права к праву собственности. Со временем во Франции была разработана теория личных прав, а в Германии возникли теории нематериальных ценностей. Их приверженцам, однако, не удавалось учесть аргументы сторонников исключительной защиты имущественной части авторского права [1].

По нашему мнению, наиболее полный охват явлений, относимых к области результатов творчества, обеспечивают теории конвергенции имущественных и неимущественных прав. Авторское право здесь рассматривают как право *sui generis*, чтобы подчеркнуть его юридическую особенность. Для сторонников этих теорий право имеет двойственную природу, поскольку, будучи всецело связанным с личностью, оно при этом содержит правовые нормы имущественного характера [2, 3]. Имея при этом двойную функцию охраны интересов личности и имущественных интересов, оно не может быть отнесено только к какой-то одной из этих двух категорий права.

Это направление не только избегает схоластичности, но и позволяет рассматривать современные правовые режимы авторского права наравне – в рамках единой гибкой доктрины. В частности, становится возможным изучать



соотношение имущественных и неимущественных прав на протяжении истории в разных странах. Сравнительные и исторические исследования в данной области полезны для гармонизации законодательства.

Литература:

1. Delia Lipszyc, Droit d'auteur et droits voisins, UNESCO, 1999
2. Piola Caselli 1927 – Piola Caselli E. Fradado del deritto di autore. Naples: E. Mazghieril Turih: Unione Tipografico-Editrice Torinese, 1927.
3. Satanowsky 1954 – Satanowsky J. Derecho intellectual. En 2t. Byenos Aires: TEA, 1954. Т. 1-II.

Статья отправлена: 5.11.2015 г.

© Давыдов А.Ю.

ЦИТ: n116-288

УДК 347

Серегина О.Л.

### ИСК О ПРИЗНАНИИ ЕГО ПРЕДМЕТ И ОСНОВАНИЕ

*Волгоградский государственный университет  
400064 Россия, Волгоград, пр. Университетский, 100*

Seregina O.L.

### THE CLAIM ON RECOGNITION: IT'S SUBJECT AND BASIS

*Volgograd State University  
400064 Russia, Volgograd, pr. Universitetskiy, 100*

*Аннотация. В работе рассматриваются понятия предмета и основания иска о признании права собственности, раскрывается их содержание. Анализируются разные подходы.*

*Ключевые слова: Признание, право собственности, неопределенность, правовое положение, обстоятельства.*

*Abstract. In this paper it is described the idea of subject and basis of the claim on recognition of ownership, uncovered their substance. Different approaches are analyzed.*

*Key words: recognition, law of property, ambiguity, legal location, circumstances testing, code modulator, generator of functions.*

Предметом иска о признании права собственности является констатация факта принадлежности истцу права собственности, но не выполнение ответчиком каких-либо конкретных обязанностей. Решение по иску о признании права собственности устраняет сомнение в праве, обеспечивает необходимую уверенность в наличии права, придает определенность взаимоотношениям сторон и служит основой для осуществления конкретных правомочий по владению, пользованию и распоряжению имуществом [1].

Признание наличия определенного права устраняет неопределенность, неизвестность в правовом положении субъектов в отношении спорного имущества. Отметим, что действительно благодаря признанию наличия права устраняется неопределенность, однако, «автоматически» редко устраняются





нарушения во владении или пользовании.

Относительно основания такого требования как признание права собственности в литературе нет единства мнений.

В литературе указывается, что основанием иска о признании является правонарушение, выражающееся в оспаривании вещного права или права титульного владения, последствием чего является невозможность нормально владеть, пользоваться и распоряжаться имуществом. Вовсе не всегда основанием требования о признании права собственности будет являться нарушение в виде активного оспаривания права. Это может быть вполне законное (до момента признания такого права судом) пассивное непризнание, отрицание наличия права собственности.

Хотя нам видится также неверным мнение, согласно которому для признания вообще не имеет значения, существует ли уже нарушение или нет. Важен сам факт признания. Однако, это не так. Все равно должно быть само нарушение, выражаемое в противоправном действии или пассивном непризнании-бездействии. Последнее также должно в момент применения способа защиты, если не прямо нарушать, то хотя бы являться преградой в осуществлении своих правомочий собственником. При этом среди других способов защиты наиболее близким к так называемому понятию защиты права от опасности его нарушения нам видится как раз иск о признании права собственности. Ведь его предметом является сама констатация наличия права собственности на вещь.

Однако, такое понятие само по себе вызывает споры в науке. Рассматривается факт возможности допущения защиты, например, негативным иском не только от уже существующего нарушения, но и от опасности нарушения, исходя из ее реальности.

Обсуждается также, что предлагаемая защита от опасности правонарушения отвечает интересам охраны прав граждан и организаций. Однако, гражданско-правовая ответственность за создание опасности нарушения прав требует серьезной предварительной теоретической разработки и анализа практической стороны вопроса.

Руководствуясь таким подходом, приходим к выводу, что вообще иск о защите от правонарушения без самого правонарушения беспредметен.

Аналогичной логикой, касающейся беспредметности иска без правонарушения, объясняется требование Президиума Высшего Арбитражного суда об обязательном наличии спора при подаче иска о признании права собственности, то есть наличие прямого непризнания в виде оспаривания или нарушения права собственности ответчиком. В своих рекомендациях Президиум указывает, что требование о признании права может быть заявлено только путем предъявления иска и должно рассматриваться в порядке искового производства, а никак не особого [2].

Итак, вернемся к тому, что необходимо считать основанием для признания права собственности. Основанием иска о признании является правонарушение, выражающееся в оспаривании права. Кроме того, основание составляют обстоятельства, подтверждающие наличие у истца права собственности или



иного права на имущество. Помимо этого подтверждение истцом своих прав на имущество иногда называют необходимым условием защиты права собственности путем его признания.

Необходимо отметить, что законодатель не дает нормативного определения понятию «основание иска». По своей природе оно более близко к процессуальной науке. Однако и Гражданский процессуальный кодекс РФ не содержит четкой формулировки данного понятия. Проанализируем содержание ст. 126 ГПК РФ, отражающей содержание искового заявления. Лишь из нее (и то не наверняка) представляется возможным выяснить, чем руководствуется судебная практика, когда определяет основание иска.

В данной статье закреплено, что в исковом заявлении должны быть указаны само требование, а также обстоятельства, на которых истец основывает свое требование.

Таким образом, с точки зрения процессуальной науки и судебной практики, требование – это предмет иска, а обстоятельства, на которых истец основывает это требование – и есть основание иска.

Литература:

1. Клишин А.А. Право собственности некоммерческих организаций: Дис. ... докт. юр. наук. Спб., 2001. – 640 с.

2. Информационное письмо Президиума Высшего Арбитражного Суда РФ №76 от 17 февраля 2004 г. // Вестник Высшего Арбитражного Суда Российской Федерации, 2004 г., N 4.

Статья отправлена: 06.11.2015г.

© Серегина О.Л.

**ЦИТ: n116-289**

**Сорокопуд М. Є.**

## **КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ТЕОРІЇ РИС ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРСТВА**

*Львівський національний університет ім. Івана Франка  
Львів, Університетська 1, 79000*

**Sorokopud M. E.**

## **CONCEPTUAL ASPECTS TRAITS THERORY OF POLITICAL LEADERSHIP**

*Ivan Franko National University of Lviv,  
Lviv, Unviversytetska 1, 79000*

*Анотація. В роботі визначено поняття політичного лідерства та політичного лідера. Визначено, що риси політичного лідера є вродженими і передаються по спадковості, тому не можуть набуватися у будь-який спосіб. Проаналізовано концептуальні засади відродження теорії рис наприкінці ХХ ст. – на початку ХХІ ст.*

*Ключові слова: політичний лідер, політичне лідерство, теорія «Великої людини», теорія рис, риса.*



*Abstract. The concepts of political leadership and political leader were defenited. That the political leader traits are innate and transmitted by heredity, and therefore can not be acquired in any other way was defenited. The conceptual basis of the Trait theory rebirth XX-XXI centuries was analyzed.*

*Key words: political leader, political leadership, "Great Man" theory, traits theory, trait.*

Проблема лідерства перебуває у центрі уваги дослідників упродовж багатьох століть. Визначено, що політичне лідерство притаманне різноманітним формам соціально-політичної організації. Виникає питання: чому одні люди стають лідерами, а інші задовольняються роллю послідовників? Шукаючи відповіді на ці запитання вчені та дослідники створили низку теорій, що з'ясовують суть цього явища.

Першою і домінуючою від середини XIX ст. до 50-х рр. XX ст. теорією лідерства була теорія рис. Її прихильники розглядають лідера як сукупність певних психологічних якостей, наявність яких сприяє набуттю індивіда статусу лідера, і наділяють його здатністю приймати владні рішення відносно інших людей. Вчені припускали, що якщо справді існують певні якості, які відрізняють лідера від послідовників, тоді існує можливість їх виявлення. Відповідно прихильники цього підходу вивчали, які саме інтегровані моделі особистісних характеристик, що відображають широкий спектр індивідуальних відмінностей, сприяють набуттю статусу лідера. Вони стверджували: що лідерство є унікальною властивістю окремих особистостей, вибраних з великої кількості людей; ці окремі особистості володіють певними вродженими рисами, яких неможливо набути. Хоча ця теорія була піддана критиці у минулому столітті, вчені досі продовжують вивчати риси та характеристики особистості, які збільшують вірогідність набуття лідерського статусу особою, сприяють ефективній лідерській діяльності та виконанню лідерських функцій.

Психолог К. Бірд, проаналізувавши 20 досліджень, у своїй праці «Соціальна психологія» (1940) склав список з 79 лідерських рис. Вчений виявив: «51 риса, тобто 65%, змінних згадувалась лише один раз, 16 рис, або 20% - двічі, 4 риси, чи 5% були виявлені в трьох дослідженнях, ще 4 - в чотирьох, 2 були згадані в п'яти, 1 виявлена в шести, і 1 в десяти дослідженнях»[2]. Риси, які згадувались у трьох дослідженнях були: сміливість, оригінальність, тактовність та впевненість у собі. Ентузіазм, справедливість і співчуття - згадувались в чотирьох дослідженнях. Дві риси, які виявлені в п'яти дослідженнях були: екстраверсивність і почуття гумору. Ініціативність згадувалась в шести розвідках, а інтелект в десяти.

Ідеї К. Бірда розвинув американський психолог Ральф Стогділл. Основні свої думки вчений написав у статті «Особисті чинники, які асоціюються з лідерством» (1948) та праці «Довідник по лідерству: огляд теорій та досліджень» (1974). Вчений проаналізував 24 дослідження теорії рис, які були проведені вченими з 1904 року по 1947 рік і запропонував власне визначення лідера: «Лідер це той, хто займає відповідальну посаду та координує діяльність всіх членів групи, для виконання поставлених перед ними завдань для досягнення спільної мети. Якщо людина бере участь у груповій діяльності та



демонструє свою здатність збільшувати інтенсивність та ефективність роботи групи, ця людина набуває статусу лідера»[4].

Також Р. Стогділл запропонував свою класифікацію лідерських рис, яка передбачала п'ять характеристик: «Фактори, які пов'язані з лідерством це: розумові здібності, потужності, досягнення, відповідальність, участь і статус. До розумових здібностей відносяться: інтелект, жвавість, мовні здібності, оригінальність, здатність до прийняття рішень. Досягнення включають в себе: освіту, знання, спортивні досягнення. Відповідальність, в свою чергу, включає: надійність, ініціативність, наполегливість, впевненість у собі, агресивність. До участі слід віднести: активність, комунікабельність, вміння адаптуватися, кооперативність, почуття гумору. До статусу відносяться: соціально-економічне становище та популярність»[4]. Особисті риси лідера і послідовників, в порівнянні з ситуацією, є стабільними. Збереження індивідуальних рис лідера, а відповідно – стилю його поведінки, в умовах постійної зміни ситуації, є основною перешкодою збереженню статусу лідера і реалізації лідерських функцій. Знайти лідера, не є надто складним завданням. Складність полягає в тому, що людина в різних ситуаціях повинна завжди поводитись як лідер.

В результаті, Р. Стогділл доходить висновку, після якого теорія рис втратила своє домінуюче положення серед підходів до пояснення феномену лідерства, і її місце зайняла ситуаційна теорія лідерства: «Справді якісний аналіз лідерства, передбачає не лише вивчення лідера, але і ситуації, в якій він перебуває. Докази свідчать про те, що лідерство це відношення, яке існує між людьми в соціальній ситуації, і що особи, які є лідерами в одній ситуації, не обов'язково будуть лідерами в інших ситуаціях»[4].

Після дослідження Р. Стогділла, теорія рис поступово втрачала домінуючі позиції, в результаті чого ситуаційна теорія та поведінковий аналіз набули панівного статусу серед досліджень лідерства. Лише наприкінці ХХ – початку ХХІ століть дослідники в повній мірі піднесли її до рівня розвитку інших теорій лідерства, які прогресували протягом другої половини ХХ століття. Одним із таких дослідників є американський психолог Стівен Заккаро. Вчений у своїх працях «Перспективи досліджень лідерства на основі теорії рис» (2007) і «Лідерські риси та атрибути» (2004) дає ґрунтовне визначення лідерських рис: «Лідерські риси це відносно стабільні та пов'язані об'єднання особистісних характеристик, які сприяють виконанню лідером своїх функцій, в різних організаційних і групових ситуаціях»[6].

Вчений, як і Р. Стогділл, наголошує на тому, що лише лідерських рис недостатньо для цілісного аналізу феномену політичного лідерства, також необхідно брати інші аспекти, такі як послідовники, вплив ситуації тощо. У своїй праці «Перспективи досліджень лідерства на основі теорії рис» С. Заккаро доходить схожих п'яти висновків: «По-перше, відмова від теорії рис не була заснована на емпіричних дослідженнях. По-друге, значна і зростаюча база емпіричних досліджень підтверджує вплив лідерських рис на ефективність лідерства. По-третє, лідерство є результатом комбінації, взаємодії та взаємовпливу рис та атрибутів особистості, а не набором незалежних рис. По-



четверте, домінуючими лідерськими рисами, можуть бути ті, які відображають стійку тенденцію індивіда діяти різними способами в різних організаційних ситуаціях. По-п'яте, деякі риси лідера детально впливають на лідерський процес та його продуктивність, в той час, як інші риси мають безпосередній вплив, хоча його сила залежить від ситуації»[5].

Теорія рис є першою повноцінною теорією, яка пояснює феномен політичного лідерства, відповідно вона має довгу історію, зі злетами та падіннями. Даний підхід домінував протягом першої половини ХХ ст. Згодом вчені розробили нові підходи, та розкритикували теорію, через її нездатність відповісти на питання: «В чому відмінність між лідерами та не лідерами?» та неврахування впливу ситуативних чинників на лідерський процес. Тому вона втратила своє домінантне положення. у кінці ХХ ст. - на початку ХХІ ст., відповідаючи на критику, прихильник теорії рис ускладнили її концептуальні положення, методологічну базу та емпіричні дані. Таким чином, вона досягла рівня інших теорій, які розвивалися з середини ХХ століття, та пропоную власний науковий підхід до феномену політичного лідерства.

#### Література:

1. Bolden R., Gosling J., Marturano A. and Dennison P. A Review of Leadership Theory and Competency Frameworks / R. Bolden, J. Gosling, A. Marturano, P. Dennison. –Centre for Leadership Studies, 2003. – 44 p.
2. Lashbrook V. A Theoretical and Methodological Evaluation of Leadership Research / Lashbrook Velma. - Honolulu: Western States Speech Communication, 1972. - 23 p.
4. Stogdill R. Personal factors associated with leadership: A survey of the literature / Ralph Stogdill // The Journal of Psychology 1948.-№ 25.P. 35-71.
5. Zaccaro S. Trait-based perspectives in leadership/Stephen Zaccaro//American Psychologist 2007. - №62.P. 6-16.
6. Zaccaro, S. J., Kemp, C., &Bader, P. (2004). Leader traits and attributes. In J. Antonakis, A. T. Cianciolo, and R. J. Sternberg (Eds.), The nature of leadership (pp. 101–124). Thousand Oaks, CA: Sage.

Стаття відправлена: 20. 10. 2015 г.

© Сорокопуд М.Є.

ЮРИДИЧЕСКИЕ И ПОЛИТИЧЕСКИЕ НАУКИ /  
LEGAL AND POLITICAL SCIENCE

ЦИТ: n116-280 Шафигуллина Т.В. К ВОПРОСУ О РЕАЛИЗАЦИИ ПРАВА ОПРЕДЕЛЯТЬ И УКАЗЫВАТЬ СВОЮ НАЦИОНАЛЬНОСТЬ В СУБЪЕКТЕ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ.....	4
ЦИТ: n116-281 Мельник В.О. ОСНОВНІ ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ У СФЕРІ ОРГАНІЧНОГО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ.....	11
ЦИТ: n116-282 Шестопалова Л.М. КОРУПЦІЯ ЯК СУТНІСТЬ І ЯК ЯВИЩЕ.....	17
ЦИТ: n116-283 Фисун А.П. Белевская Ю.А. ИНФОРМАЦИОННОЕ ОБЩЕСТВО: ПОНЯТИЕ ИЛИ ПРАВОВАЯ КАТЕГОРИЯ.....	22
ЦИТ: n116-284 Радзій В.Ф., Чепчук Я.І., Неснай В.Ю. ЗАКОНОДАВЧІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ.....	25
ЦИТ: n116-285 Секунова Ю.В., Чичирко Я.В. УКРАЇНА В ГЕОПОЛІТИЧНІЙ СТРАТЕГІЇ СВІТОВОГО СПІВТОВАРИСТВА.....	31
ЦИТ: n116-286 Замотаев Е.Д., Чвалюк А.Н. ПРОБЛЕМА КОНФИДЕНЦИАЛЬНОСТИ ЛИЧНЫХ ДАННЫХ ПРИ ИСПОЛЬЗОВАНИИ WINDOWS 10.....	35
ЦИТ: n116-287 Давыдов А. Ю. КОПИРАЙТ: К ВОПРОСУ О ИМУЩЕСТВЕННЫХ И НЕИМУЩЕСТВЕННЫХ ПРАВАХ.....	38
ЦИТ: n116-288 Серегина О.Л. ИСК О ПРИЗНАНИ: ЕГО ПРЕДМЕТ И ОСНОВАНИЕ.....	40
ЦИТ: n116-289 Сорокопуд М. Є. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ТЕОРІЇ РИС ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРСТВА.....	42

Научное издание  
**НАУЧНЫЙ ВЗГЛЯД В БУДУЩЕЕ**  
**Выпуск 1(1)**  
Том 6  
*Юридические науки*

*На украинском, русском и английском языках*

*Научные достижения Авторы были также представлены на международных научных конференциях и симпозиумах проекта SWorld на сайте [www.sworld.education](http://www.sworld.education) Решением международных научных конференций и симпозиумов работы, которые получили положительные отзывы, были рекомендованы к изданию в журнале (после рецензирования).*

Издано:  
**КУПРИЕНКО СЕРГЕЙ ВАСИЛЬЕВИЧ**  
А/Я 38, Одесса, 65001  
e-mail: [orgcom@sworld.education](mailto:orgcom@sworld.education)  
[www.sworld.education](http://www.sworld.education)  
Свидетельство субъекта издательского дела ДК-4298

*Издатель не несет ответственности за достоверность информации и научные результаты, представленные в статьях*